

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MANAŽMENTU KULTÚRY A TURIZMU

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Zuzana Lukáčiková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

PRÍRODNÝ A KULTÚRNY POTENCIÁL
V NITRIANSKOM REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU

Bakalárska práca

Študijný program: kulturológia v špecializácii riadenie kultúry a turizmu

Školiace pracovisko: Katedra manažmentu kultúry a turizmu FF UKF v Nitre

Školiteľ: PhDr. Boris Michalík, PhD.

Nitra 2010

Zuzana Lukáčiková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam v zozname Literatúra a pramene.

V Nitre dňa 31. 3. 2010

.....
Zuzana Lukáčiková

Pod'akovanie

Ďakujem školiteľovi PhDr. Borisovi Michalíkovi, PhD. za odbornú pomoc pri zostavovaní bakalárskej práce, za jeho rady a pripomienky, ktoré boli pre mňa cenným prínosom.

ABSTRAKT

Slovensko má veľmi dobré prírodné podmienky, geografické postavenie a množstvo kultúrohistorických pamiatok pre rozvoj cestovného ruchu. Využíva ich však nedostatočne. Avšak dobré využitie potenciálu cestovného ruchu a priaznivé prognózy jeho ďalšieho rozvoja majú reálnu šancu presadiť sa nielen na domácom, ale i na medzinárodnom cestovnom ruchu. Z tohto dôvodu sa práca zaoberá prírodnými a kultúrnymi danosťami Nitrianskeho regiónu a možnosťami rozvoja cestovného ruchu v danej lokalite. Jej hlavným cieľom je charakterizovať a zhodnotiť prírodný a kultúrny potenciál v Nitrianskom regióne cestovného ruchu. Keďže región disponuje veľkým množstvom prírodného a kultúrneho bohatstva, zamerali sme sa len na tie dôležitejšie lokalizačné predpoklady. Prínos práce spočíva v dôkladne vypracovanej SWOT analýze cestovného ruchu v Nitrianskom regióne. Určili sme silné a slabé stránky primárnej a sekundárnej ponuky cestovného ruchu, na základe ktorých sme prišli k záveru, že v čom má región najväčší potenciál a kde sú jeho možnosti rozvoja. Tak isto sme určili problémy, ktoré je potrebné odstrániť, aby Nitriansky región mohol bezhranične konkurovať ostatným regiónom cestovného ruchu, či už v rámci Slovenska, ale aj celej Európy.

Kľúčové slová: cestovný ruch, región cestovného ruchu, prírodný potenciál, kultúrny potenciál

ABSTRAKT

Die Slowakei hat sehr gute natürliche Bedingungen, geographische Lage und Anzahl von historischen Sehenswürdigkeiten für die Entwicklung des Fremdenverkehrs. Diese werden aber nicht ausreichend ausgenutzt. Allerdings können die gute Nutzung des touristischen Potenzia und eine günstige Prognose der weitere Entwicklung des Fremdverkehrs, nicht nur im Inland, sondern auch in Ausland beitragen. Aus diesem Grund, befasst sich die Arbeit mit natürlichen und kulturellen Gegebenheiten der Region Nitra und mit den Möglichkeiten der touristischen Entwicklung in diesen Lokalität. Das Hauptziel der Arbeit ist die Charakteristik und Bewertung des natürlichen und kulturellen Potenzials, in der touristischen – Region Nitra. Weil die Region zahlreichen natürliche und kulturelle Schätze besitzt, konzentriert sich die Arbeit nur auf einige wichtige Standortbedingungen. Der Beitrag der Arbeit ist es, eine SWOT-Analyse des Tourismus in der Region Nitra vorzubereiten. Die Stärken und Schwächen der primären und sekundären Versorgung des Tourismus, werden identifiziert, anschliessend werden aus den Ergrbnisen sowohl die Stärksten Seiten und das grösste Potential als auch dir weiteren Möglichkeiten der Entwicklung der Region definiert. Weiter wir werden Probleme identifiziert, die entfernt werden müssen, damit die Region Nitra anderen touristischen Regionen, in der Slowakei und auch in ganzen Europa, konkurrieren könnten

Die Schlüsselwörter: Fremdenverkehr, die Touristische Region, natürliche Potential, kulturelle Potenzial

OBSAH

ABSTRAKT	5
OBSAH	7
ÚVOD	9
1 CIELE PRÁCE	11
2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	12
3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	14
3. 1 Cestovný ruch	14
3. 2 Región cestovného ruchu a regionalizácia na Slovensku	15
3. 3 Ponuka regiónu a kritéria vhodnosti územia pre cestovný ruch	16
3. 4 Cestovný ruch v rámci Európy	18
4 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ÚZEMÍ	
NITRIANSKEHO REGIÓNU CESTOVNÉHO RUCHU	20
4. 1 Všeobecná charakteristika regiónu	20
4. 2 Okres Nitra	21
4. 3 Okres Zlaté Moravce	23
4. 4 Okres Levice	24
4. 5 Okres Nové Zámky	26
5 PRÍRODNÝ A KULTÚRNY POTENCIÁL	
V NITRIANSKOM REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU	28
5. 1 Prírodné pomery Nitrianskeho regiónu	28
5. 2 Kultúrny potenciál v okrese Nitra	30
5. 3 Kultúrny potenciál v okrese Zlaté Moravce	37
5. 4 Prírodný a kultúrny potenciál v okrese Levice	39
5. 5 Prírodný potenciál v okrese Nové Zámky	42
6 ANALÝZA POTENCIÁLU CESTOVNÉHO RUCHU	
V NITRIANSKOM REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU	43
ZÁVER	51

LITERATÚRA A PRAMENE.....	53
PRÍLOHY	55

ÚVOD

Otvorenie brán Európy prinieslo nové príležitosti pre stále rozvíjajúce sa krajiny. Slovensko sa stalo súčasťou Európskej únie, hospodársky rast stále napreduje a vytvárajú sa tým predpoklady na zvyšovanie príjmov nášho obyvateľstva. Tieto faktory, no najmä danosti krajiny, ako sú výhodná geografická a klimatická poloha, bohatá história a hodnotná kultúra, sú predpokladom na rozvoj cestovného ruchu, ktorý v súčasnej dobe patrí medzi najdynamickejšie a neustále sa rozvíjajúce odvetvie hospodárstva.

Samotný cestovný ruch ako odvetvie má svoje špecifiká rozvoja. V rámci Slovenska je to regionálny princíp. Slovensko z hľadiska cestovného ruchu disponuje množstvom regiónov s významným prírodným a kultúrnym potenciálom. V porovnaní s inými štátmi Európy, Slovensko zatiaľ svoje danosti na rozvoj cestovného ruchu dostatočne nevyužíva. Je možné sledovať postupné prehĺbovanie regionálnych rozdielov, či už na celoštátnej, alebo európskej úrovni. Tieto rozdiely sa týkajú aj odvetvia cestovného ruchu. Preto je nutné aby každý región vynaložil maximálne úsilie na jeho rozmach, keďže každý región disponuje možnosťami rozvoja. Dôležitou súčasťou pre rozvoj cestovného ruchu je dôkladne poznať danosti každého regiónu, hlavne jeho silné stránky, ktorými môže konkurovať iným regiónom v prvom rade v rámci územia Slovenska a postupne aj regiónom celej Európy, čím priláka čo najviac turistov, ale tak isto i v čom zaostáva za ostatnými regiónmi a čo treba ešte napraviť. Dnešní turisti sú čím ďalej tým viacej náročnejší, preto treba chrániť a renovovať primárnu ponuku a neustále rozvíjať a vylepšovať sekundárnu ponuku cestovného ruchu.

V súčasnej modernej no hlavne uponáhľanej dobe sa do popredia na trhu cestovného ruchu dostávajú predovšetkým individuálne formy cestovného ruchu, zamerané na tiché a pokojné miesta, kde si rekreant môže nielen oddýchnuť, nábrať nové sily, ale má i priamy kontakt s prírodou, tak isto i s vidieckym cestovným ruchom a môže spoznať množstvo zaujímavých kultúrnohistorických pamiatok. Práve takéto formy cestovného ruchu poskytuje Nitriansky región.

Najväčšou výhodou Nitrianskeho regiónu je jeho priaznivá poloha v rámci Slovenska, jeho dobrá dostupnosť, no predovšetkým jeho bohaté prírodné a kultúrnohistorické dedičstvo. V porovnaní s inými regiónmi jeho najväčšou nevýhodou je sezónny charakter a slabá propagácia.

V bakalárskej práci sa budeme zberať existujúcim prírodným a kultúrnym potenciálom v Nitrianskom regióne, možnosťami pre jeho lepšie využitie, ktoré môžu pomôcť a prispieť k zvyšovaniu jeho atraktívnosti. Túto problematiku sme sa rozhodli riešiť predovšetkým preto, lebo v súčasnosti sa do popredia dostáva trend cestovania a preto by sme chceli poukázať, v čom má región najväčší potenciál.

1 CIELE PRÁCE

Ako sme už v úvode načrtli práca je zameraná na zhodnotenie prírodných a kultúrnych daností Nitrianskeho regiónu z hľadiska cestovného ruchu. Keďže cestovný ruch je odvetvie, ktoré v posledných rokoch zažíva mimoriadne rýchle tempo rozvoja, je nutné, aby všetky subjekty dotknuté v otázke regionálneho rozvoja vynaložili maximum energie v prospech jeho rozmachu. V prvom rade je potrebné poznať akým prírodným a kultúrnym bohatstvom disponuje daný región.

A preto hlavným cieľom bakalárskej práce je popísať a zhodnotiť prírodný a kultúrny potenciál Nitrianskeho regiónu z pohľadu cestovného ruchu, ktorý predstavuje primárna ponuka. Pre definovanie jeho rozsahu je potrebné urobiť analýzu daného územia.

Pre dosiahnutie hlavného cieľa sme si vytýčili niekoľko čiastkových cieľov. Prvým cieľom bolo vymedziť skúmané územie. Druhým čiastkovým cieľom bolo vybrať a charakterizovať lokalizačné predpoklady v danom regióne. Následne vypracujeme SWOT analýzu vo vzťahu k cestovnému ruchu. Definujeme silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia Nitrianskeho regiónu. Z vypracovanej analýzy stanovíme v čom má územie najväčšiu perspektívu v rozvoji cestovného ruchu.

2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Bakalárska práca je rozdelená do kapitol a podkapitol.

V úvode práce opisujeme dôvody výberu danej problematiky, vysvetľujeme ciele práce, metodiku práce a metódy skúmania.

Nasledujúca kapitola je venovaná súčasnému stavu danej problematiky. Vzhľadom nato, že je veľmi ťažké určiť jednu definíciu termínu cestovný ruch, preto sme ho charakterizovali z viacerých pohľadov, definovali sme jeho význam a možnosti jeho využitia. Ďalej sme objasnili termíny región a regionalizácia na Slovensku, uviedli sme, aký majú význam pre cestovný ruch a v čom môžu pomôcť pri rozvoji cestovného ruchu. Pre určenie potenciálu regiónu je nutné vedieť, čo obsahuje ponuka regiónu a aké sú kritériá vhodnosti územia pre cestovný ruch, preto ich uvádzame v ďalšej časti kapitoly. Na záver kapitoly sme porovnali cestovný ruch v rámci Európy, aký majú pohľad štáty severnej a južnej Európy na cestovný ruch, čo majú spoločné a čo odlišné.

Pre dobré analyzovanie prírodného a kultúrneho potenciálu Nitrianskeho regiónu a definovanie možnosti jeho využitia v oblasti cestovného ruchu, je nevyhnutné dôkladne poznať jeho územie, ktoré okresy sú súčasťou regiónu, aké majú prírodné danosti, aké obyvateľstvo žije v okresoch a čím sa zaoberá, a v neposlednom rade v akom stave je cestovný ruch v jednotlivých okresoch. Preto sa tomuto venujeme v ďalšej kapitole.

Nasledovná kapitola obsahuje jednotlivé lokalizačné predpoklady Nitrianskeho regiónu, ktoré majú najväčší či už prírodný alebo kultúrny potenciál. Každý tento predpoklad sme najskôr presne lokalizovali a potom charakterizovali. Vzhľadom nato, že Nitriansky región disponuje veľkým množstvom prírodného a kultúrneho bohatstva, vybrali sme len tie najdôležitejšie z nášho pohľadu.

V poslednej časti práce vypracovávame SWOT analýzu Nitrianskeho regiónu z hľadiska cestovného ruchu. Definovali sme silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia z toho vyplývajúce. Na základe tejto analýzy sme stanovili v čom je najväčší potenciál cestovného ruchu v regióne, kde ho možno rozvíjať, a naopak, určili sme aj najväčšie problémy pre rozvoj cestovného ruchu v regióne.

Súčasťou práce sú prílohy, v ktorých sa nachádza obrazový materiál a tiež sú zobrazené jednotlivé lokalizačné predpoklady Nitrianskeho regiónu.

V práci sme postupovali tak, že v prvom rade sme sa rozhodli akej problematike sa chceme venovať, stanovili sme si hlavný cieľ a čiastkové ciele, ktoré budeme chcieť

naplniť. Keďže cestovanie a spoznávanie nových neznámych regiónov sa dostáva stále do popredia v záujme ľudí, rozhodli sme sa predstaviť atraktivitu Nitrianskeho regiónu, či už pre domácich, ale aj zahraničných turistov. Navštívili sme knižnicu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, krajskú knižnicu v Nitre a Tekovské múzeum v Leviciach, odkiaľ sme si vypožičali potrebnú literatúru, ktorú využívame pri písaní práce. Tiež sme využili možnosti internetu, ktorý nám poskytol veľké množstvo vzácnych informácií.

3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

3.1 Cestovný ruch

Jednu z prvých definícií cestovného ruchu formuloval rakúsky ekonóm Hermann v. Schullard v roku 1910 ktorý povedal, že cestovný ruch je súhrnom operácií, hlavne ekonomickej povahy, ktoré sa priamo vzťahujú na vstup, pobyt a pohyb cudzincov mimo alebo vnútri určitej krajiny, mesta alebo regiónu.¹

Pojem cestový ruch označuje cestovné a pobytové aktivity ľudí mimo svojho obvyklého bydliska, ktoré netrvajú dlhšie než rok a slúžia na využitie voľného času, obchodné cesty, alebo na iné účely. Podľa svetovej organizácie cestovného ruchu môžeme tento pojem definovať ako „činnosť osoby cestujúcej na prechodnú dobu do miesta, ktoré leží mimo jej bežného prostredia života (bydliska) a práce, a to na kratšiu dobu, pričom hlavný účel cesty v navštívenom mieste je iný ako výkon zárobkovej činnosti. Obsahuje akékoľvek aktivity ľubovoľného významu“. Táto definícia je dostatočne široká nato aby zahrnila všetky formy cestovných a pobytových aktivít.²

„Cestovný ruch je súbor činností zameraných na uspokojenie potrieb súvisiacich s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska a zvyčajne vo voľnom čase. Ich cieľom je odpočinok, poznávanie, zdravie, rozptýlenie a zábava, kultúrne a športové vyžitie, služobné cesty, t. j. získanie komplexného zážitku.“³

Najnovšia slovenská odborná knižná a hlavne časopisecká literatúra i súčasná prax využívajú vo svojej terminológii niekoľko výrazov na vyjadrenie jedného pojmu ktorými sú cestovný ruch, turizmus a turistika. Turizmus označuje výraz, ktorého pôvod môžeme nájsť vo francúzskom „le tour“ čo znamená okružná alebo dlhá cesta, „retour“ spiatočná cesta, a v anglickom slove „tourism“ alebo nemeckom „die Tour“, „die Retour“. Slovo turizmus je možné chápať ako internacionálny výraz. Slovenských synonymom pre anglický výraz „tourism“, alebo nemecký „Fremdenverkehr“ je termín cestovný ruch. Pojem turistika je potrebné používať pre športové aktivity, ktoré sú priamo spojené s pohybom a pobytom v prírode a tak má užší význam ako turizmus alebo cestovný ruch, ktorý je jasne definovaný.⁴

„Cestovný ruch sa dotýka rôznych geografických území, prirodzených regiónov, s odlišným stupňom rozvoja, aj tých, ktoré sa vyznačujú problémami koordinácie

¹ MICHALOVÁ, V. a kol. Služby a cestovný ruch, s. 221

² BOROVSÝ, J. a kol. Cestovný ruch. Trendy a perspektívy, s. 11

³ GUČÍK, M. a kol. Cestovný ruch, hotelierstvo, pohostinstvo, s. 22

⁴ SNIŠČÁK, V. a kol. Služby a cestovný ruch., s. 107

a spolupráce medzi súkromným a verejným sektorom, existenciou bariér vyplývajúcich z administratívnych obmedzení, potrebou vytvorenia pevných strategických zoskupení, problémami pochopenia významu cestovného ruchu pre národné hospodárstvo. Cestovný ruch je dôležitý aj z hľadiska posilnenia pôvodných hodnôt v regióne a znovuobjavenia miestnej kultúry s významným prínosom k budovaniu miestnej identity, a tým k posilneniu koordinovaných postupov a modelov spolupráce. Skutočnosť, že cestovný ruch sa rozvíja predovšetkým v hospodársky menej rozvinutých oblastiach, kde nie je rozvinutý priemysel, vedie k postupnému vyrovnaniu ekonomiky a regionálnych rozdielov.⁵

3. 2 Región cestovného ruchu a regionalizácia na Slovensku

Dokument ministerstva hospodárstva z roku 2005 Regionalizácia cestovného ruchu v SR vymedzuje 21 regiónov cestovného ruchu a určuje ich kategórie. Regióny sú vymedzené z hľadiska charakteru ich vnútorných väzieb, súdržnosti a homogénosti. S ohľadom na prírodné a kultúrno-historické podmienky boli v regiónoch určené hlavné aktivity cestovného ruchu a význam. Nitriansky región je na úrovni regionálneho významu. „Regionalizácia má význam pre výber aktivít cestovného ruchu, ktoré majú v danom regióne najväčší potenciál pre alokáciu investičných zdrojov na rozvojové aktivity a pre marketingovú činnosť.“⁶ (príloha 1)

Jedna definícia región považuje za zložitý dynamický priestorový systém, ktorý vznikol na zemskom povrchu na základe interakcie prírodných a socioekonomických javov. Iná označuje región za územie so špecifickou polohou, ktoré sa istým spôsobom odlišuje od iných území a ktoré sa rozprestiera tak ďaleko, ako sa rozprestiera daná vyčleňujúca jeho črta. Prvá definícia zdôrazňuje komplexnosť a syntetickosť regiónu, druhá zdôrazňuje jeho individualitu a špecifickosť.⁷

Región cestovného ruchu je územie, v ktorom sa vo funkčnej nadväznosti organizujú ekonomické a sociálne činnosti, využívajúce špecifické prvky primárnej a sekundárnej ponuky a ekonomické zdroje na rozvoj aktivít cestovného ruchu. Pritom má istý stupeň kompaktnosti z hľadiska krajiny, kultúry a histórie. Z hľadiska návštevníka môžeme región cestovného ruchu označiť ako identifikovateľnú územnú jednotku, ktorá vyvíja marketingové aktivity na trhu, predovšetkým ponúka produkty

⁵ SNIŠČÁK, V. a kol., ref. 4, s. 25

⁶ GUČÍK, M. a kol., ref. 3, s. 150 a n.

⁷ IŠTOK, R. a kol. Geografia verejnej správy, s. 11

a organizuje podporu ich predaja. Nemožno ho stotožňovať s územnosprávnymi jednotkami, napríklad krajinami. V cestovnom ruchu sú regióny rôzne veľké, od mikroregiónov, čo sú niekoľko priestorovo nadväzujúce obce, až po makroregióny, čo sú kontinenty.⁸

3. 3 Ponuka regiónu a kritéria vhodnosti územia pre cestovný ruch

Každý región cestovného ruchu disponuje primárnou aj sekundárnou ponukou. Primárna ponuka je charakterizovaná nielen prírodnými danosťami ako sú geografická poloha, klíma, topografia, vzhľad krajiny, vegetácia a fauna, ale zaraďujú sa sem aj sociálnokultúrne pomery, ktorými sú kultúra, tradícia, reč, mentalita, priateľskosť, zvyky a obyčaje, náboženské a svetské stavby, a všeobecná infraštruktúra, čo sú zariadenia, ktoré zabezpečujú rozvoj hospodárskych a spoločenských aktivít. Patrí sem v užšom slova zmysle základná infraštruktúra ako doprava, zásobovanie energiou a vodou, odstraňovanie odpadu, čistenie odpadových vôd. Sekundárna ponuka zahŕňa zariadenia na zmenu miesta, pobytové zariadenia – ubytovanie a stravovacie, zábavné, zariadenia na rekreačno-športovú činnosť, zariadenia ekonomickej činnosti, ktorými sú kongresové a školiace strediská, nákupné strediská, a sprostredkovateľské zariadenia ako cestovné agentúry a združenia cestovného ruchu.⁹

Primárne dedičstvo označuje prírodné pamiatky pozostávajúce z fyzickej alebo biologickej formácie alebo ich skupiny, ktoré majú výnimočnú estetickú alebo vedeckú hodnotu, geologické a fyziografické lokality a zóny ohrozených živočíšnych alebo rastlinných druhov, ako aj prírodné oblasti, alebo časti prírody významné z hľadiska vedy, prírodnej krásy a záchranu. V cestovnom ruchu je objektom záujmu návštevníkov.¹⁰

Kultúrne dedičstvo je súhrn artefaktov, hodnôt, noriem a kultúrnych vzorov odovzdávaný ďalším generáciám. Vývojom príberá nové prvky. Tak isto ako primárne dedičstvo sa stáva objektom záujmu návštevníkov.¹¹

Kultúrny turizmus zahŕňa predovšetkým mestský turizmus, návštevu historických a kultúrne zaujímavých miest po celom svete vrátane návštevy ich početných pamätihodností a pamiatok, aj tých zapísaných do zoznamu UNESCO. Tak

⁸ GUČÍK, M. a kol., ref. 3, s. 150

⁹ SNIŠČÁK, V. a kol., ref. 4, s. 123

¹⁰ GUČÍK, M. a kol., ref. 3, s. 143

¹¹ GUČÍK, M. a kol., ref. 3, s. 84

isto zahŕňa zážitky v galériách, múzeách, divadlách či z operných predstavení alebo vystúpení symfonických orchestrov, ako aj návštevu tematických kultúrnych podujatí. Súčasťou kultúrneho turizmu je aj turizmus do vidieckych oblastí formou návštevy ľudových festivalov s prezentáciou ľudového umenia, skanzenov s tradičným osídlením, rodných domov slávnych umelcov a spisovateľov. Jedným z druhov kultúrneho turizmu je turizmus kultúrneho dedičstva. Ten sa spája s návštevou historických a priemyselných stavieb, starých sústav vodovodných potrubí, mostov, vodných a veterných mlynov, parných železníc, historických bojísk atď., ktoré sú turistickými atrakciami medzinárodného, národného a regionálneho významu. Základom atrakcií je ponúknuť autentický zážitok a stimulovať príspevky finančných prostriedkov od turistov na rekonštrukciu pamiatky, a tým ich zachovať pre ďalšie generácie. Je prepojený aj s náboženským, turizmom.¹²

Pri regionálnom cestovnom ruchu je dôležité hodnotenie regiónov z hľadiska vhodnosti pre cestovný ruch. Pri celkovom hodnotení územia treba brať do úvahy dva základné faktory. Prvým je vhodnosť územia pre cestovný ruch, či určitá forma cestovného ruchu čo je objektívny faktor. Druhým je atraktivnosť územia a jeho schopnosť pritiahnúť turistov čo môžeme označiť aj ako subjektívny faktor. Dôležité je určenie miery vhodnosti územia pre cestovný ruch. Hovoríme o valorite. Pre určenie stupňa vhodnosti územia vzhľadom na všetky funkcie, ktoré toto územie svojimi danosťami umožňuje, dochádza k výberu kritérií hodnotenia, ktoré ovplyvňujú cestovný ruch a na základe kombinácie ktorých je vhodnosť územia pre cestovný ruch posudzovaná. Do úvahy sa berú prírodné, infraštrukturálne a demografické kritéria, teda tak pôvodné, ako aj vytvorené faktory.¹³

Kritéria hodnotenia vhodnosti územia pre cestovný ruch sú:

- prírodné krásy, flóra a fauna, vodné plochy a toky
- charakter a vzhľad krajiny
- klimatické podmienky – podnebie, počasie, teplota ovzdušia, veterné podmienky, zrážky, dĺžka slnečného žiarenia
- čistota ovzdušia, prípadne stupeň znečistenia, jeho vedľajšie účinky
- hluk (priemysel, doprava, hustota obyvateľstva)
- terapeutická hodnota prostredia (termálne, minerálne pramene, bahenné, klimatické kúpele)
- dopravná prístupnosť (geografické hľadisko, infraštruktúra)

¹² BOROVSÝ, J. a kol., ref. 2, s. 71

¹³ SNIŠČÁK, V. a kol., ref. 4, s. 123 a n.

- infra a supraštruktúra cestovného ruchu
- kultúrne a historické danosti – umenie, archeológia, historické centrá, folklór a pod.
- demografické podmienky – stav a štruktúra (aj veková) pracovných síl
- sociálno-komunikačné predpoklady u domáceho obyvateľstva
- smery finančných záujmov a možnosti finančných zdrojov
- záujem o rozvoj regiónu, o skvalitňovanie života obyvateľstva, schopnosť prichádzať s inováciami
- zásobovanie územia a odvoz odpadu
- hygiena a hygienické podmienky, čistota prostredia
- politická klíma ¹⁴

„Predpokladom rozvoja regiónu cestovného ruchu je spolupráca štátu a štátnej správy, územnej samosprávy a podnikateľských subjektov, vymedzenie ich úloh a činnosti, zabezpečenie ich prepojenosti. Tieto úlohy spoločne s vymedzením základných zámerov a cieľov v rozvoji cestovného ruchu v krajine zvyčajne vymedzuje zákon o cestovnom ruchu.“ ¹⁵

3. 4 Cestovný ruch v rámci Európy

Medzi severnou a južnou Európou tradične existuje zreteľný rozdiel v chápaní cestovného ruchu. V krajinách severnej Európy, ktoré sú najviac hospodársky rozvinuté, je voľný čas veľmi rozvinutý pojem s dlhou históriou. Vo väčšine týchto krajín sa cestovný ruch považuje za zameranú aktivitu, kde veľký počet ľudí cestuje na juh za slnkom alebo do iných krajín hľadať nové zážitky. Pre štáty severnej Európy a ich obyvateľov sú predstavitelia cestovného ruchu cestovné kancelárie a predajcovia zájazdov, ktorí im uľahčujú cestu do zahraničia, zatiaľ čo ubytovacie a stravovacie služby pre nich znamenajú to isté čo pre zákazníkov v iných štátoch. Krajiny južnej Európy sú naopak menej industrializované a urbanizované a ich obyvateľstvo má celkom nižšie príjmy ako ich severoeurópske protiklady. Tieto skutočnosti do značnej miery ovplyvňujú ich pohľad na cestovný ruch, voľný čas, ubytovacie a stravovacie služby. Využitie voľného času tu začína stávať pojmom. Ďalej vzhľadom k tomu, že od šesťdesiatych rokov 20. storočia sú tieto krajiny skôr tradičnými hosťiteľmi turistov ako

¹⁴ SNIŠČÁK, V. a kol., ref. 4, s. 124

¹⁵ SNIŠČÁK, V. a kol., ref. 4, s. 129

ich producentmi. V južných štátoch Európy sú tieto služby vnímané prevažne ako niečo, čo má slúžiť k uspokojeniu potrieb cudzích turistov. V niektorých krajinách sa preto cestovný ruch považuje za súčasť ubytovacích a stravovacích služieb. Pretože tieto krajiny neprodukujú turistov, nevyskytujú sa v nich požiadavky na také sektory priemyslu cestovného ruchu, ako cestovné kancelárie špecializované na cesty do zahraničia. Priemysel cestovného ruchu v južnej Európe existuje vo forme cestovných agentúr zameraných na určité destinácie, organizujúce výlety a požičovne áut pre návštevníkov. V priebehu času sa postupne všetko mení. V minulosti tieto štáty neprodukovali veľké počty turistov smerujúcich do zahraničia, ale majú veľké domáce trhy cestovného ruchu. Preto priemysel cestovného ruchu musí súčasne uspokojovať potreby zahraničných návštevníkov i domáceho obyvateľstva.¹⁶

Po druhé taktiež niektoré krajiny severnej Európy, ako napríklad Veľká Británia, majú trhy cestovného ruchu aj zahraničných a domácich turistov. Postupom času sa situácia mení. Tak sa juhoeurópske štáty, ako Taliansko alebo Španielsko, stávajú hospodársky stále rozvinutejšie a ich obyvateľstvo má väčšiu voľne požívateľnú časť príjmu, stávajú sa i oni miestom príjemcov stále väčšími producentmi medzinárodných turistických ciest. Najväčší nárast návštevníkov v Európe predstavujú práve juhoeurópsky turisti. V súčasnosti v južnej Európe dochádza k rozvoju aktivít a výdajov spojených s využitím voľného času. Taktiež dochádza k zmenšovaniu rozdielu medzi severoeurópskymi a juhoeurópskymi štátmi z pohľadu cestovného ruchu, služieb pre voľný čas a ubytovacích a stravovacích služieb.¹⁷

Je potrebné sa zaoberať otázkou cestovného ruchu aj mimo európskeho kontextu. Je stále viac a viac Európanov cestujúcich na iné kontinenty za zábavou a obchodom a stále viac ľudí z iných kontinentov prichádza do Európy. Európu ovplyvňuje taktiež prístup neeurópskych kultúr k službám cestovného ruchu.¹⁸

¹⁶ HORNER, S., SWARBROOKE, J. Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času, s. 55

¹⁷ HORNER, S., SWARBROOKE, J., ref. 16, s. 55

¹⁸ HORNER, S., SWARBROOKE, J., ref. 16, s. 56

4 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ÚZEMÍ NITRIANSKEHO REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU

4.1 Všeobecná charakteristika regiónu

Nitriansky región sa rozprestiera v juhozápadnej časti Slovenska a leží na dvoch rozdielnych krajinných typoch a to sú Panónska panva a Karpaty, ktoré značne ovplyvňujú cestovný ruch regiónu. Reliéf kraja je z väčšej časti rovinatý a nížinatý, na severe predelený pahorkatinami pohorí Tribeč a Považský Inovec, na severe lemovaný výbežkami Štiavnických vrchov a Pohronského Inovca. Najväčšiu časť regiónu zaberá pomerne kvalitná poľnohospodárska pôda Podunajskej nížiny a preto ho môžeme zaradiť medzi poľnohospodársky najproduktívnejšie oblasti Slovenska. Mierna a suchá klíma a pôda vysokej kvality mu dáva veľmi dobré predpoklady pre poľnohospodárske využitie. Nitriansky región je taktiež známy produkciou dobrých a kvalitných vín a Nitrianskou kráľovskou vínnou cestou so 4 vetvami.¹⁹

Región má dobre rozvinutý dopravný systém. Nachádza sa na veľmi frekventovanej časti južnej tranzitnej trasy z Bratislavy na stredné Slovensko. Je vybudovaná rýchlostná komunikácia a medzi jednotlivými okresmi kvalitná sieť ciest. Disponuje lokálnym letiskom, ale vzdialenosť od letísk medzinárodného významu nepresahuje vzdialenosť 150 km.²⁰

Do územia Nitrianskeho regiónu patria okres Nitra, okres Zlaté Moravce, severná časť okresu Nové zámky a východná časť okresu Levice.

Severná časť je vyhľadávaná najmä pre atraktívne horské prostredie pohorí Tribeč, Považský Inovec, Pohronský Inovec a Štiavnické vrchy. Množstvo turistických trás ponúka veľmi dobré podmienky pre rozvoj turistiky a cykloturistiky. Naopak v južnej časti vznikajú rekreačné priestory pri vodných nádržiach a v miestach a výskytoch termálnych prameňov, akými sú termálne kúpaliská. Bohatá história regiónu, množstvo kultúrnych a historických pamiatok, prírodných zaujímavostí, ako aj poloha a nížinný charakter regiónu, predstavujú z hľadiska cestovného ruchu jeho široký potenciál.

Nitriansky región patrí do Euroregiónu Váh – Dunaj – Ipeľ.²¹

¹⁹ Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Nitriansky samosprávny kraj, Región VKÚ.

²⁰ Mapa mesta Nitra.

²¹ SACR, ref. 19

4.2 Okres Nitra

Okres Nitra so svojou rozlohou 871 km² patrí medzi väčšie okresy republiky. Leží v západnej časti Slovenska obklopený piatimi okresmi Nitrianskeho kraja, ktorými sú Topoľčany, Zlaté Moravce, Levice, Nové Zámky, Šaľa a dvoma Trnavského kraja, Galanta a Hlohovec.²²

Väčšia časť územia okresu sa nachádza v Podunajskej nížine, kde je súčasťou Podunajskej pahorkatiny, do ktorej od severu vniká Tribeč. Najvyšší bod územia je Žibrica a najnižší je v katastri obce Vinodol, kde rieka Nitra opúšťa okres. Podunajská nížina je zložená z neogénnych ílov, pieskov a štrkov, ktoré sú na väčšine územia prekryté sprašami a sprašovými hlinami. Popri rieke Nitra sú nívne usadeniny. Tribeč patrí medzi jadrové pohoria. Povrch okresu Nitra pozdĺž rieky Nitra je rovinatý, keď že sa nachádza v nížinnej časti, inde pahorkatinný s úvalinami a úvalinovými dolinami. Územie okresu Nitra patrí do teplej, len pohorie Tribeč do miernej klimatickej oblasti. Najväčšia rieka pretekajúca územím je Nitra. Vo východnej časti okresu tečie Žitava. Do nej sa zľava vlieva Širočina. Pahorkatinná časť okresu je takmer celá odlesnená a premenená na poľnohospodársku pôdu. Len na niektorých miestach sa zachovali teplomilné dúbavy, ktoré pokrývajú aj väčšiu časť pohoria Tribeč. Na plytkých pôdach na skalnatých podložiach sú i borovicové lesy. V Zoborskej lesostepi sa vyskytujú i vzácne rastliny. Živočíšstvo je zastúpené predovšetkým druhmi kultúrnej stepi a druhmi listnatého lesa. V lesostepi sa vyskytujú vzácne druhy plazov a hmyzu.²³

Počtom obyvateľov je okres Nitra najväčší okres na Slovensku. Odhliadnuc od mestských okresov Bratislavy a Košíc okres Nitra je po Žiline a Kysuckom Novom Meste tretím najhustejšie osídleným okresom. Obyvateľstvo sídli rovnomerne, ale v okrese Nitra, ktoré sa nachádza v strede okresu, žije 53,7 % obyvateľov okresu. Vývoj počtu obyvateľov sa vyznačuje pravidelným rastom. Slovenská národnosť tu má zastúpenie v podobe 90,3 %. Väčší počet obyvateľov maďarskej národnosti odpovedá jeho polohe na severnej hranici regiónu obývaného Maďarmi. V okrese Nitra je veľký podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva, súvisí to s tým, že mesto Nitra je dôležitým univerzitným centrom a sídlom vedeckých aj kultúrnych inštitúcií. V okrese Nitra je 57 obcí a 2 z nich sú mestá. Nitra leží na styku najjužnejších výbežkov pohoria Tribeč a Nitrianskej pahorkatiny a nivy rieky Nitra, ktoré patria do Podunajskej pahorkatiny.

²² KOREC, P. a kol. Kraje a okresy Slovenska, Nové administratívne členenie, s.126

²³ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

Mesto patrí medzi najväčšie slovenské centrá a počtom obyvateľov sa zaraďuje na 4. miesto za Bratislavu, Košice a Prešov. Výrazný rozvoj mesta Nitra v poslednom období limituje poloha mimo hlavných železničných a diaľničných dopravných trás. Vráble ležia juhovýchodne od Nitry pri rieke Žitava na Podunajskej pahorkatine. Počtom obyvateľov sú 74. najväčším mestom na Slovensku. Mesto sa postupným vývojom stalo jedným z centier elektrotechnického priemyslu. Vo vidieckych sídlach žije 41 % obyvateľov okresu.²⁴

Okres Nitra tvorí bázu priemyselnej výroby v kraji. Najväčší význam v okrese má chemický, elektrotechnický a potravinársky priemysel. Okres má výborné podmienky pre poľnohospodársku výrobu. Úrodnosť pôd je vysoká, vyniká pestovaním pšenice, jačmeňa, cukrovej repy, kukurice, zeleniny, tabaku, viniča a ovocia. V pahorkatinnej časti sa nachádzajú aj plochy krmovín. Vzhľadom na priaznivé prírodné podmienky a organizáciu hospodárenia sa dobre darí všetkým u nás pestovaným teplomilným plodinám. Časť plôch treba však zavlažovať. Okresom vedú najvýznamnejšie komunikácie z Bratislavy na Ponitrie a Pohronie. Od hlavného mesta je vzdialená 89 km. Cestovný ruch je orientovaný najmä na Nitru. Mesto ponúka viacero kultúrnohistorických pamiatok a centrum mesta je mestskou pamiatkovou rezerváciou. Turisticky zaujímavé je pohorie Tribeč, zo Zobora je krásny výhľad na celú Podunajskú nížinu a najmä na Nitru. Taktiež atraktívny je hrad Gýmeš v Jelenci, neďaleko ktorého je starý gaštanový háj. Veľkú estetickú hodnotu má románsky kostolík v Drážovciach. V meste Nitra sa pravidelne konajú tematicky zamerané výstavy na výstavisku Agrokomplex, ktoré sú veľkým lákadlom pre návštevníkov mesta. Pozornosť si určite zaslúži aj Divadlo Andrea Bagara, Nitrianske múzeum a Nitrianska štátna galéria. V okresnom meste Nitra sa nachádzajú dve univerzity: Poľnohospodárska univerzita a Univerzita Konštantína Filozofa a sídli tu Archeologický ústav SAV.²⁵

Na územie okresu zasahuje 1 chránená krajinná oblasť Ponitrie, ktorú tvorí časť pohorí Tribeč a Vtáčnik. Maloplošné chránené územia zastupujú 2 národné prírodné rezervácie: Veľký Báb a Zoborská lesostep, 2 prírodné rezervácie: Lupka a Žibrica, 1 prírodná pamiatka: Nitriansky dolomitový lom a 15 chránených areálov: Jelenská gaštanica spolu so 14 parkmi pri liečebnom ústave v Lefantovciach, v Bábce, v Horných Lefantovciach, v Klasove, v Kyneku, v Lapáši, v Malante, v Novej Vsi nad Žitavou, v Rumanovej, v Šuriankach, v Tajnej, v Žitavciach a vo Veľkom Záluží.²⁶

²⁴ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

²⁵ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

²⁶ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

4.3 Okres Zlaté Moravce

Okres Zlaté Moravce je jeden z najmenších okresov na Slovensku. Po jednom susedovi má z Trenčianskeho kraja Partizánske a z Banskobystrického kraja Žarnovica, troch z Nitrianskeho kraja Levice, Nitra, Topoľčany.

Územie okresu sa nachádza na Žitavskej a Hronskej pahorkatine v severnom výbežku Podunajskej nížiny pozdĺž rieky Žitava. Celé územie je chránené od západu pohorím Tribeč a od východu Pohronským Inovcom. Nížinatá časť patrí do teplej, pohoria do mierne teplej klimatickej oblasti. Stredom územia okresu preteká rieka Žitava, ktorá pramení v Pohronskom Inovci. Z oboch strán do nej vtekajú kratšie toky, zľava Širočina, sprava Hostiansky a Čerešňový potok. Na sprašiach pahorkatín sa vyvinuli predovšetkým hnedozeme, pozdĺž Žitavy nivné pôdy fluvizeme. V Tribeči a Pohronskom Inovci majú prevahu hnedé lesné pôdy kambizeme. Pahorkatiny sú z väčšej časti odlesnené a premenené na poľnohospodársku pôdu. Nižšie časti pohorí pokrývajú teplomilné dubové lesy, ktoré postupne vo vyšších polohách prechádzajú do bučín. Na niektorých miestach sa vyskytujú ostrovy dubových a agátových lesov. Taktiež sa tu vyskytujú aj niektoré vzácne rastliny. Živočíšne zastúpenie tu majú spoločenstvá polí a lúk a tiež živočíšne druhy listnatého lesa. Pri Topoľčiankach sa nachádza zubria zvernica, kde žije vzácny zubor európsky.²⁷

Okres Zlaté Moravce je pomerne malý okres s menej ako 50 000 obyvateľmi. Južná polovica okresu na Podunajskej nížine je osídlená podstatne hustejšie ako severná časť, ktorá už patrí do horskej oblasti. Rast obyvateľov je priemerný a pravidelný. V národnostnej štruktúre má dominantné postavenie slovenská národnosť. Podiel maďarskej národnosti je malý, čo je prekvapujúce keďže okres susedí s oblasťou so silným zastúpením Maďarov. V okrese je 32 obcí, z toho len jedno mesto a to Zlaté Moravce, ktoré sa rozkladajú pri rieke Žitava na styku Podunajskej pahorkatiny a Pohronského Inovca. Počtom obyvateľov za zaraďuje na 52. miesto. Vo vidieckych sídlach žije 64% obyvateľov. Hranicu 2 000 obyvateľov presahuje len jedna obec s významnou históriou a polomestským charakterom, a tou sú Topoľčianky.²⁸

Priemysel je koncentrovaný do okresného mesta Zlaté Moravce. Najmä na juhu územia prevláda pestovanie pšenice, jačmeňa, cukrovej repy, kukurice na zrno aj na siláž. Na severe a vo vyššie položených častiach okresu sa dobre darí krmovinám a vhodné

²⁷ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

²⁸ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

podmienky má aj ovocinárstvo a vinohradníctvo. Dopravné podmienky sú priemerné. Najvýznamnejšie dopravné línie vedú južnou časťou okresu, ktorá sa nachádza v Podunajskej pahorkatine. Z hľadiska cestovného ruchu je v okrese Zlaté Moravce niekoľko atraktívnych lokalít a objektov. Vyniká z nich klasicistický kaštieľ v Topoľčiankach, ktorý je spolu s parkom národnou kultúrnou pamiatkou. Neďaleko Topoľčianok sa nachádza zubria zvernica, známy je chov koní v Topoľčiankach. V Tesárskych Mlyňanoch je naše najkrajšie arborétum s najväčšou zbierkou drevín na území Slovenska, v areáli arboréta je pseudoklasicistický kaštieľ. V katastri obce Hostice sú zrúcaniny Hrušovského hradu.²⁹

V okrese Zlaté Moravce je časť chránenej krajinej oblasti Ponitrie. Nachádza sa tu aj 1 národná prírodná rezervácia: Včelár, 1 prírodná pamiatka: Veľký Inovec a 7 chránených areálov, zväčša parkov: Arborétum Mlyňany, Park Janka Kráľa v Zlatých Moravciach, Park pri hrobe Migazziovcov v Zlatých Moravciach, Park v Beladiciach, Park v Pustom Chotári, Park v Topoľčiankach a Topoľčianska zubria zvernica.³⁰

4. 4 Okres Levice

Okres Levice je svojou rozlohou najväčší spomedzi okresov Slovenska. Nachádza sa na juhu na rozhraní medzi západným a stredným Slovenskom. Na severe a východe má spoločné hranice so 4 okresmi Banskobystrického kraja a to Žarnovica, Banská Štiavnica, Krupina, Veľký Krtíš, na západe s 3 okresmi Nitrianskeho kraja Nové Zámky, Nitra a Zlaté Moravce. Časť južnej hranice okresu je súčasťou štátnej hranice s Maďarskom.

Územie okresu sa rozprestiera na východnej časti Podunajskej nížiny a čiastočne zasahuje do dvoch sopečných pohorí, a to Štiavnických vrchov a Krupinskej planiny. Podunajská nížina je zväčša pokrytá sprašami a sprašovými hlinami, miestami na povrchu vystupujú neogénne íly, piesky a štrky. Pozdĺž riek Hron a Ipľ sa uložili riečne sedimenty. Štiavnické vrchy a Krupinská planina sú zložené zo sopečných andezitov, ich tufmi a tufitmi. Reliéf územia je mierne zvlnená rovina a pahorkatina. Pozdĺž riek Hrona a Ipľa vystupujú nívne roviny. Na pravej strane Hrona sú riečne terasy. Štiavnické vrchy a Krupinská planina sú vrchoviny, ktoré v nižších častiach prechádzajú do nekrasových planín. Územie okresu Levice sa nachádza v teplej klimatickej oblasti, len najvyššie polohy v pohoriach patria do mierne teplej klimatickej oblasti. Celkovo okres patrí medzi

²⁹ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³⁰ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

najteplejšie územia Slovenska. Okresom Levice preteká rieka Hron, do ktorej sa mimo územia okresu vlieva Sikenica a Ipeľ. Do Ipeľa sa vteká Štiavnica a Krupinica. V okrese je veľké množstvo minerálnych a termálnych prameňov, ktoré sa využívajú ako stolové vody Santovka a Slatina. Pahorkatiny pokrývajú predovšetkým hnedozeme a černozeme. Pozdĺž riek sú nivné pôdy fluvizeme a lužné pôdy čiernice. Pohoria sú tvorené hnedými lesnými pôdami kambizeme, ktoré na plošinách a úpätiach nahrádzajú ilimerizované pôdy luvizeme. Okres je z väčšej časti odlesnený a premenený na poľnohospodársku krajinu. Pahorkatiny a nižšie časti sú pokryté teplomilnými dubovými lesmi, ktoré vo vyšších polohách prechádzajú do bučín a jedľo-bučín. Hron lemujú lužné dreviny. Na území sa vyskytujú aj chránené rastliny a zo živočíchov tu majú zastúpenie spoločenstvá kultúrnej stepi.³¹

Vzhľadom na počet obyvateľov sa okres Levice nachádza na 7 mieste z okresov Slovenska. Osídlenie je rovnomerné, v okresnom meste žije 30,1% všetkých obyvateľov. Okres má prevládajúce obyvateľstvo slovenskej národnosti, ale pomerne veľké zastúpenie tu má aj maďarská národnosť, keďže hraničí s Maďarskom. V okrese Levice je 88 obcí, z toho 4 sú mestá. Levice sa nachádzajú vo východnej časti Podunajskej pahorkatiny medzi riekami Hron a Sikenica. Šahy ležia v najvýchodnejšej časti Podunajskej pahorkatiny na rieke Ipeľ takmer pri Krupinskej planine a pohorí Borzsony na území Maďarska. Želiezovce sú na Hronskej planine na pravom brehu rieky Hron a Tlmače na styku Podunajskej pahorkatiny a západných výbežkov Štiavnických vrchov pri rieke Hron. Vo vidieckych sídlach žije 52% obyvateľov okresu.³²

Priemysel okresu Levice je sústredený do severnej časti, najmä do miest Levice a Tlmače. Na území sú priaznivé podmienky pre poľnohospodárstvo, a to najmä na nive a terasách Hrona. Časť pôd sa zavlažuje. Okresom prechádza významný ťah spájajúci Pohronie s Maďarskom, kam sa dostáva cez hraničný priechod Šahy. Miestny cestovný ruch sa orientuje predovšetkým na termálne kúpele Margita-Ilona v Kalinčiakove. Zaujímavé sú taktiež kultúrohistorické pamiatky okresu, najmä Levický hrad s múzeom, barokový kaštieľ, Schubertov pamätný dom a gotický kostol s rímskym sarkofágom v Želiezovciach, románsky kostol a barokový kaštieľ v Kalinčiakove a zreštaurovaný vodný mlyn s múzeom pri Bohuniciach. Pozoruhodné sú obydlia či hospodárske stavby vytesané do tufov v Brhlovciach a kaňon Sikenice pri Krškanoch. Vodáci radi zasa splavujú Hron.³³

³¹ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³² KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³³ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

Na územie okresu Levice zasahuje chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy. Z maloplošných chránených území sú tu 2 národné prírodné rezervácie, a to Horšianska dolina, Patanska cerina, 5 prírodných rezervácií: Hlohyňa, Jabloňovský Roháč, Krivín, Šípka, Vozokanský luh, 1 prírodná pamiatka: Travertínová kopa pri Hontianskej Vrbici a 9 chránených areálov: Levické rybníky, parky v Bohuniciach, Hokovciach, Horných Semerovciach, Leviciach, Santovke, Želiezovciach, Žemberovciach a Svodíne.³⁴

4.5 Okres Nové Zámky

Okres Nové Zámky je svojou rozlohou v poradí štvrtý na Slovensku. Územie má nepravidelný tvar v smere severozápad – juhovýchod a leží v západnej časti republiky obklopený 4 okresmi Nitrianskeho kraja: Nitra, Levice, Komárno a Šaľa. Južná a východná hranica okresu, ktoré tvoria rieky Dunaj a Ipel', je zároveň štátnou hranicou s Maďarskom.

Územie sa nachádza v Podunajskej nížine, a to čiastočne na Podunajskej rovine, čiastočne na Podunajskej pahorkatine. V juhovýchodnej časti okresu je územie pohoria Burda. Okres Nové Zámky leží v teplej klimatickej oblasti a patrí k najteplejším a najsuchším na Slovensku. Okresom pretekajú veľké rieky Slovenska. Na juhovýchode je to Dunaj a jeho prítoky Váh, Nitra, Žitava, Hron, Ipel'. Na území sa nachádzajú aj minerálne a termálne vody. Termálne vody sa využívajú predovšetkým na rekreačné kúpanie. Sprašové pahorkatiny pokrývajú černoze a hnedozeme, na nivách riek sa vyskytujú nivné pôdy fluvizeme a lužné pôdy kambzeme. Takmer celé územie je odlesnené a využívané na poľnohospodárstvo.³⁵

Okres Nové Zámky je podľa počtu obyvateľov 4. najväčší okres Slovenska. Celý okres leží v Podunajskej nížine a preto je osídlený rovnomerne. Vzhľadom na umiestnenie okresu je tu vysoký počet obyvateľov maďarskej národnosti, ktorý len malým percentom zaostáva za obyvateľstvom slovenskej národnosti. V okrese je 61 obcí, z toho 3 mestá. Nové Zámky sa nachádzajú na východnom okraji Podunajskej roviny na pravom brehu rieky Nitra a patrí medzi najdynamickejšie rastúce mestá. Štúrovo leží pri Dunaji na Podunajskej pahorkatine neďaleko ústia rieky Hron aj pohoria Burda. Mesto dosiaľ dostatočne nevyužíva veľký potenciál, ktorý má vďaka polohe na Dunaji a na hlavnej železničnej trati Berlín – Bratislava – Budapešť – Istanbul. Šurany sú na Podunajskej

³⁴ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³⁵ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

pahorkatine severne od Nových Zámkov pri rieke Nitra. Vo vidieckych sídlach žije 56% obyvateľov okresu.³⁶

Čo sa týka hospodárstva okresu dominujú tri odvetvia priemyslu: elektrotechnický, papierenský a potravinársky. Podmienky pre poľnohospodárstvo sú veľmi dobré. Dopravné pomery v okrese sú na dobrej úrovni, keďže Nové Zámky a Palárikovo sú dôležité železničné križovatky na hlavnej elektrifikovanej trati spájajúcej Bratislavu a Budapešť. Význam cestného spojenia s Maďarskom je menší, pretože prevoz kompou cez Dunaj v Štúrove je zdĺhavý. Cestné hraničné priechody sú v Štúrove a Salke, železničný sa nachádza v Štúrove. Zaujímavou ponukou pre turistov sú termálne kúpaliská v Štúrove, Podhájskej a v Nových Zámkoch. Pekný pohľad na prielom Dunaja a maďarský Ostrihom a zároveň pútavú flóru i faunu núkajú Kováčovské kopce. Pre vodákov a rybárov sú prítiažlivé viaceré úseky Dunaja i Hrona. V obci Maňa je barokový kaštieľ.³⁷

V Okrese Nové zámky sa nenachádza žiaden národný park, ani chránená krajinná oblasť, všetky chránené územia sú maloplošné. Nimi sú 6 národných prírodných rezervácií: Čenkovská lesostep, Čenkovská step, Kamenínske slanisko, Kováčovské kopce-juh, Kováčovské kopce-sever, Parížske močiare, 8 prírodných rezervácií: Čierna voda, Drieňová hora, Jurský Chlm, Sovie vinohrady, Torozlín, Veľký les, Vŕšok, Žitavský luh. Ďalej je tu 6 prírodných pamiatok: Bíňanský sprašový profil, Kamenický sprašový profil, Meander Chrenovsky, Mužliansky potok, Potok Chrenovka, Stará Žitava a 13 chránených areálov: Alúvium Paríža, parky v Bardoňove, Belej, Komjaticiach, Lipovej, Mani, Michale na Žitavou, Nových Zámkoch, Palárikove, Rúbani, Rudnyanského park v Trávnici, Školský park v Trávnici a Torišov park v Trávnici.³⁸

³⁶ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³⁷ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

³⁸ KOREC, P. a kol., ref. 22, s.

5 PRÍRODNÝ A KULTÚRNY POTENCIÁL V NITRIANSKOM REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU

5.1 Prírodné pomery Nitrianskeho regiónu

Nitriansky región je známi svojou dualitou, pretože sa tu nachádzajú krajinársky dve odlišné územia. A tým sú pohorie Tribeč a Podunajská pahorkatina. Názorný príklad nám ponúka mesto Nitra, ktorého hlavnou charakteristikou je poloha na hranici medzi nížinou a pohorím. Menšia časť na severe mesta Nitra je tvorená pohorím Tribeč a naopak, výrazne väčšia časť sa rozprestiera v krajine okolo rieky Nitra a tými sú pahorky.

Časť regiónu patriaca do pohoria Tribeč je svojou rozlohou pomerne malá, ale svojou členitou povahou naopak výrazne ovplyvňuje celkový vzhľad krajiny. Už z veľkej diaľky možno vidno pohorie vystupujúce nad okolité nížiny o 600 m, dokonca pri dobrej viditeľnosti z Bratislavského hradu, ktorý je vzdialený 90 km. Pohorie Tribeč je súčasťou okrajového pohoria Vnútrotných Západných Karpát, ktoré tak ako Malé Karpaty a Považský Inovec vybiehajú do Podunajskej nížiny. Na územie Nitrianskeho regiónu zasahuje Tribeč svojou južnou časťou. Pohorie sa člení na dva geomorfologické podcelky. Na juhu sa nachádza masív Zobora oddelený od severnejšie ležiaceho masívu Jelenca širokou priečnou zníženinou medzi Podhoranmi a Žiranmi.³⁹

Zobor pôsobí z veľkej diaľky ako mohutný masív tvarom podobný dvojici sopiek. Podobnosť je však náhodná. Jadro masívu budujú Prvohorné horniny, najmä hlbine vyvreniny, ktoré z veľkej časti prekryli horniny druhohorného obalu. Prevládajúcim geologickým prostredím sú druhohorné kremence a vápence, pričom polohy vápencov sú obvykle skrasovatené. Rôzne krasové formy ako aj malé puklinové jaskyne možno nájsť na rozličných miestach.⁴⁰ (príloha 2)

Najznámejšia je Svoradova jaskyňa nad bývalým zoborským kláštorom. Jaskyňa bola osídlená už v praveku. Nachádza sa v nadmorskej výške 355 m n. m., 6 – 10 m pod vrcholom Zobora. Vchod je umelo upravený a ústi do vstupnej siene dlhej 6,5 m, širokej 2 – 3,5 m a vysokej 2 m. V strope je dlhý vertikálny komín zužujúci sa na širokú škálu. Smerom na sever pokračuje úzka chodba, ktorá ústi do ďalšieho menšieho priestoru. Jaskyňa je pomenovaná podľa pustovníka Svorada, ktorý tu podľa legendy kedysi žil. Na prístupovom chodníku k jaskyni na nachádzajú povrchové krasové formy nazývané škrapy. Najčastejšie sú to pukliny vo vápencoch vymodelované do rozličných tvarov dažďovou

³⁹ LACIKA, J. Nitra a okolie – Poznávame Slovensko, s. 6

⁴⁰ LACIKA, J., ref. 39, s. 7

vodou. Na plošine nad otvorom jaskyne stojí vyše 400-ročný kovaný kríž, ktorý zdobí do zbúrania vežu farského kostola sv. Jakuba v Nitre. V roku 1932 bol upevnený nad Svoradovu jaskyňu.⁴¹

Jaskyňa leží na juhozápadnom svahu rozložitého vrcholu Zobor. Pred vlastným vrcholom leží o niečo nižší predvrchol Pyramída s výškou 553m s telekomunikačnou vežou. Smerom na severozápad od vrcholu Zobora sa postupne tiahne dlhý hrebeň, ktorý stupňovito klesá k Drážovciam. Na najnižšom stupni je plošina, na ktorej stojí starobylý drážovský Kostol sv. Michala. Široký chrbát sa otvára do krásnych lúk s ďalekými výhľadmi. Tieto lúky sú pod ochranou národnej prírodnej rezervácie Zoborská lesostep. Národná prírodná rezervácia Zoborská lesostep bola vyhlásená v roku 1952 vo výmere 26 ha. Je považovaná za reprezentatívnu ukážku lúčnej krajiny pripomínajúcou stepi, resp. lesostepi, ktoré lemujú teplomilné dubové lesy a dubohrabiny. História vzniku tejto krajiny súvisí s osídlením v dávnych dobách a s klčovaním lesa kvôli pastve. Od tej doby sa tu zachovali mnohé vzácne teplomilné rastliny a živočíchy.⁴²

Na území národnej prírodnej rezervácie Lupka ležiacej na svahu rovnomerného pahorka možno skúmať zmeny v skladbe vegetácie rastúcej na vápencovom a na kremencovom podklade. Na týchto vápencoch rastú podobné stepné a lesostepné druhy ako v Zoborskej lesostepi, ale rastlinný kryt na kremencoch je úplne odlišný a podobá sa na vegetáciu rozšírenú v pohorí Tribeč.⁴³

Dolné časti svahov na juhu Tribeča sú odlesnené. Na južnej časti Zobora sú zastavané nitrianskou vilovou štvrťou Zobor, na juhovýchode sa na nich rozprestierajú rozľahlé vinice patriace do chotára Nitrianskych Hrnčiaroviec. Tvoria takmer jeden súvislý pás od Zobora po Štitáre. Vrchná časť Zobora je naopak prevažne zalesnená. Na skalnatých miestach les redne a najväčšia skalka krásli južný svah Pyramídy.

Zo zoborskej časti masívu lesný porast prechádza na svahy severne ležiacej Žibrice, ktorá s 617 m je najvyšším vrchom regiónu. Zo zalesneného vrcholu je veľmi obmedzený výhľad na Zobor. Krajina sa väčšmi otvára na nižšie položených lúčach v okolí sedla Pod Žibricou na západnom svahu kopca. Nádherné lúky s bohatou vápnomilnou kvetenou sú súčasťou prírodnej rezervácie Žibrica. Na ochranu prírodných hodnôt pohoria Tribeč bola vytvorená chránená krajinná oblasť Ponitrie, ktoré zasahuje aj na územie susedného pohoria Vtáčnik. Jeho rozloha je 37 665ha. Hlavným predmetom ochrany sú lesné porasty, ktoré sa nachádzajú v južnej časti CHKO a sú bohaté na teplomilné dreviny. Veľmi cenné

⁴¹ ROSINOVÁ, H. a kol. Náučný chodník Zoborské vrchy, Stručný sprievodca.

⁴² LACIKA, J., ref. 39, s. 8

⁴³ ROSINOVÁ, H. a kol., ref. 41

sú aj lokality s výskytom stepnej a lesostepnej flóry a fauny. Väčšia časť Nitrianskeho regiónu zaberá Podunajská pahorkatina, ktorá je geomorfologickým celkom Podunajskej nížiny. Charakteristická je neogénnou geologickou stavbou, teplým a suchým podnebím, nízkou členitosťou reliéfu, úrodnosťou pôdy a vysokým stupňom premeny prírodnej krajiny na kultúrnu. Vznikla v treťohorách.⁴⁴

Z klimatického hľadiska je región súčasťou najteplejšej a zároveň aj najsuchšej oblasti Slovenska. V Nitre sa uskutočňujú neustále meteorologické merania už od roku 1851. Priemerná ročná teplota je približne 10 °C, v najteplejších mesiacoch je priemerná teplota 18 až 20 °C a v najchladnejších mínus 1 až mínus 4 °C. Ročne padne približne 600 až 700 mm zrážok prevažne vo forme dažďa. Počet letných dní v roku je 50 až 70.⁴⁵

5. 2 Kultúrny potenciál v okrese Nitra

Mesto Nitra. Mesto Nitra s takmer 90 000 obyvateľmi je štvrté najväčšie mesto na Slovensku, leží v juhozápadnej časti Slovenska, pod úpäťm Zobora v pohorí Tribeč a na brehoch rieky Nitra. Predstavuje prirodzené centrum Nitrianskeho regiónu i juhozápadného Slovenska, zároveň je centrom Nitrianskeho kraja a sídlom nitrianskeho biskupstva.⁴⁶

Nitra je jedným z najstarších miest a z archeologického hľadiska snáď najvýznamnejším miestom na Slovensku. Vhodná geografická poloha je jeden z hlavných dôvodov pre osídlenie tohto územia už od mladšej doby kamennej. Slovania začali oblasť Nitry osídľovať na konci 5. storočia, v 9. storočí bola centrom Nitrianskeho kniežatstva a súčasťou Veľkomoravskej ríše. Osud Nitry bol úzko previazaný s pôsobením kniežaťa Pribinu, ktorý dal v roku 828 postaviť prvý kresťanský kostol na Slovensku, byzantských vierozvestov Konštantína a Metoda, ako i mocného veľkomoravského panovníka Svätopluka. V 12. storočí sa stala sídlom Nitrianskeho biskupstva. V meste Nitra pôsobili benediktíni, františkáni a piaristi, ktorí tu zakladali školy. Najstaršia škola na Slovensku vznikla práve pri benediktínskom kláštore v roku 1111. V roku 1248 získala Nitra ako jedno z prvých miest na Slovensku privilégiá slobodného kráľovského mesta.⁴⁷

Mesto a jeho zázemie, s významnou tranzitnou polohou v ťažiskovej časti juhozápadného Slovenska, má významnú úlohu v hospodárstve Slovenska, pričom výrobná sféra sa orientuje na potravinárske a chemické produkty a poľnohospodárstvo. Zároveň

⁴⁴ LACIKA, J., ref. 39, s. 9 a n.

⁴⁵ LACIKA, J., ref. 39, s. 11

⁴⁶ Mapa mesta Nitra, ref. 20

⁴⁷ SACR, ref. 19

Nitra predstavuje významné veľtržné, kultúrne, vedecké a vzdelávacie centrum s výstavami, múzeami, galériami, divadlami, vedeckými ústavmi a univerzitami. Mesto Nitra môžeme lokalizovať do okrajovej polohy podunajského stredo európskeho priestoru s centrom rozvoja vo Viedni, Budapešti a Bratislave. Relatívne ľahká prístupnosť týchto sídel z Nitry predstavuje jeden z jej ďalších potenciálnych impulzov.⁴⁸

V meste Nitra sa zachovalo množstvo vzácnych historických objektov. Najväčšou dominantou mesta a okolia je Nitriansky hrad, ktorý bol zaradený medzi národné kultúrne pamiatky, hradný areál spolu s Horným mestom bol vyhlásený za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Hrad bol postavený na kopci, ktorý z troch strán obteká meander rieky Nitra a jeho najstaršie časti pochádzajú z 11. – 13. storočia. Súčasťou hradného areálu je Katedrála sv. Emeráma z 11. – 13. storočia a Biskupský palác, ktorý je aj v súčasnosti sídlom nitrianskeho biskupstva. Cestu z hradu zdobí Morový stĺp s Mariánskym súsoším z roku 1750, ktorý patrí k najvzácnejším morovým stĺpom na Slovensku. Pod hradným areálom na Župnom námestí sa nachádza Kostol sv. Petra a Pavla zo 17. storočia a Župný dom z konca 19. storočia, v ktorom dnes sídli Ponitrianska galéria. Pribinovo námestie je obštravané cirkevnými palácmi a domami cirkevných hodnostárov. Jedným z najkrajších v meste je Veľký seminár s Diecéznou knižnicou, ktorá je národnou kultúrnou pamiatkou. Dolné mesto, ktoré sa sformovalo na mieste rozľahlého veľkomoravského hradiska, bolo už od stredoveku najľudnatejšou časťou Nitry. Nachádza sa tu niekoľko významných historických objektov. Kláštorňý komplex piaristov s Kostolom sv. Ladislava z 18. storočia a gymnázium je dominantou Cyrilometodského námestia a dotvára urbanistickú siluetu mesta Nitra. Na Farskej ulici je kláštorňý komplex s Kostolom milosrdných sestier sv. Vincenta de Paul, Mestský dom na Svätoplukovom námestí, postavený v roku 1880, je v súčasnosti sídlom Ponitrianskeho múzea. Kaplnka sv. Michala z r. 1739, postavená z vďaka za ukončenie morovej epidémie, vzácna, pôvodne stredoveká budova Kostola sv. Štefana Kráľa z 10. storočia, či nitrianska synagóga, dopĺňajú zoznam najatraktívnejších pamiatok tejto časti Nitry. V súčasnosti je Dolné mesto vyhlásené za pamiatkovú zónu.⁴⁹ (príloha 3)

Významnou staviteľskou a kultúrnou pamiatkou je kostol Matky Božej na Kalvárii, vápencovom pahorku na južnom okraji mesta. Terajší kostol pochádza z roku 1678. Nový oltár je postavený so sochou Sedembolestnej Panny Márie. Od 18. storočia je významným pútnickým miestom. Vedľa kostola bol postavený kláštor pre španielsky rád Nazarénov, ktorí však neskôr kláštor opustili a po stavebných úpravách, začal slúžiť misionárom

⁴⁸ SACR, ref. 19

⁴⁹ Mapa mesta Nitra, ref. 20

Božieho slova. Pre nich bol postavený impozantný Misijný dom. Terajšia Kalvária vznikla v rokoch 1878 – 1885 so 14 kaplnkami a polychrómovanými reliéfmi krížovej cesty a s kaplnkou sv. Kríža na vrchole.⁵⁰ (príloha 4 - 6)

Ďalší rozvoj mesta nie je mysliteľný bez podpory dôležitých inovačných prvkov. Posudzovanie historickej identity znamená pochopenie potenciálu nahromadeného počas historického vývoja. S mestom sú spojené aj počiatky našej štátnosti. Vzdelávanie má v Nitre už takmer tisícročnú tradíciu, ktorá sa rozvíjala na báze kláštora. Táto tradícia pretrváva až do súčasnosti a pokračuje v budovaní dvoch moderných univerzít, a to Slovenská poľnohospodárska univerzita a Univerzita Konštantína Filozofa. Významné kultúrne dedičstvo predstavuje areál Hradného vrchu ako národná kultúrna pamiatka a Staré mesto ako mestská pamiatková rezervácia. Horné mesto s hradom je v predbežnom zozname lokalít navrhovaných na zaradenie do svetového dedičstva UNESCO. V meste má podmienky pre rozvoj predovšetkým sféra výstavníctva. V slovenskom ale aj v medzinárodnom kontexte je známy areál Agrokomples, ktorý má najväčšiu rozlohu na Slovensku a ročne usporiada približne 20 výstav. To zvyšuje imidž mesta aj v ďalekej cudzine a úspešne spolupracuje s viacerými partnerskými mestami na celom svete.⁵¹

Mesto Nitra usporiada počas roka tradičné kultúrne podujatia. Veselé fašiangové obdobie každoročne zavŕši pestrofarebný fašiangový sprievod, detský karneval a jarmok s tradičnými pochúťkami a ľudovo – umeleckými výrobkami. Zvyky privolania jari a rozlúčky so zimou neodmysliteľne patria k ľudovej kultúre a tradíciám Slovákov, preto mesto ponúka prežitie týchto obyčajou plných vône jari, ľudových piesní a vynášania Moreny. Ars Organi predstavuje novozaloženú tradíciu festivalovej kultúry v Nitre, ktorá každoročne prezentuje krásy orgánovej hudby v podaní špičkových domácich i zahraničných interpretov. Vďaka dlhoročnej tradícii festivalu Musica Sacra znejú v piaristickom kostole sv. Ladislava skvosty duchovnej hudby v podaní popredných vokálnych a inštrumentálnych interpretov. Slávnosti sv. Cyrila a Metoda sú sviatočným zastavením nielen pre Nitru, ale i pre celé Slovensko. Prvé júlové dni sa stali v meste časom pre spomalenie krokov i mysle, priestorom pre zamyslenie, ale i oddych a stretnutie s umením. Prinášajú slávnostné sväté omše, výstavy, koncerty vážnej i populárnej hudby, muzikálové melódie, prednášky, literárne súťaže i tradičný jarmok s remeselníkmi a slovenskými špecialitami. S príchodom letných dní sa nás vždy znova zmocňuje fascinujúci pocit zaslúženého relaxu, pohody a túžby objavovať nepoznané. Obľúbené nedeľné popoludnia v Mestskom parku na Sihoti s rozprávkami pre deti, operetné

⁵⁰ Mapa mesta Nitra, ref. 20

⁵¹ SACR, ref. 19

a muzikálové melódie i „tancovačky“ s dychovkou, koncerty na obnovenom Amfiteátri, hudobné večery v Synagóge sú prísľubom príjemne strávených letných prázdninových chvíľ voľna. Divadelná Nitra ako najväčší divadelný festival na Slovensku je výberová, nesúťaživá prehliadka rôznych štýlov a druhov divadelného umenia, s dôrazom na činoherné divadlo, prístupná hudobnému, pohybovému, bábkovému i výtvarnému divadlu. Predstavuje netradičné, inovatívne a kontroverzné diela mladých európskych tvorcov. Dnes patrí medzi významné európske podujatia. Nitriansky festival klasickej gitarovej hudby Cithara Aediculae je v plnom slova zmysle medzinárodným a predstavuje poslucháčom doslova najlepších európskych interpretov gitarovej klasiky. Rok čo rok sa hrdí aj prívlastkom premiérový, pretože na ňom odznievajú hudobné kompozície, ktoré si doposiaľ nemal možnosť nikto nikde vypočuť. Ukončením každoročných kultúrnych podujatí sú tradičné oslavy Vianoc a príchodu Nového roka. Punčom a vianočnými dobrotami voňajúce nitrianske vianočné mestečko na Svätoplukovom námestí plné kolied a vianočných piesní otvára brány pre všetkých návštevníkov mesta Nitra.⁵²

Nitriansky hrad – národná kultúrna pamiatka. Najvýraznejšou a najcennejšou pamiatkou mesta Nitra je hrad vypínajúci sa na skalnom vápencovom vršku obtekanom riekou Nitra na úpätí Zobora. K hradu sa viažu významné historické, politické a spoločenské udalosti a ako jeden z mála slovenských hradov si zachoval sídelný funkčný ráz až do našich čias a nezmenil ani svoj architektonický vzhľad získaný v 17. storočí. Dnešná podoba hradu je výsledkom staviteľskej a umeleckej činnosti niekoľkých storočí. Skladá sa zo štyroch samostatných častí a to katedrály, biskupského paláca, hospodárskych budov a dobre zachovaného vonkajšieho opevnenia s jedinou vstupnou bránou do vnútorných priestorov hradu. Hradný kopec bol osídlený už v 9. storočí, avšak výstavba kamenného hradu spadá do obdobia zániku Veľkej Moravy.⁵³ (príloha 7)

Župné námestie, kde sa nachádza budova bývalého Župného domu tvorí majestátny a zároveň jediný vstup do Horného mesta. Výstavba tejto reprezentačnej budovy bola zrealizovaná v roku 1823. Interiér budovy tvoria široké lomené schodište, nástenné bordúry sú ovplyvnené barokovým slohom. Dnes budova slúži ako sídlo Ponitrianskej štátnej galérie.⁵⁴ (príloha 8)

Barokový kostol a kláštor františkánov, Kostol sv. Petra a Pavla, bol postavený v roku 1630. Steny kostola a bočných kaplniek sú zdobené jedinečnou sériou 33 dubových plastiek, ktoré zobrazujú legendárne výjavy zo života sv. Františka, ktorý bol zakladateľom

⁵² BOJDOVÁ, D. a kol. Nitra 2009 Informácie pre turistov.

⁵³ Mapa mesta Nitra, ref. 20

⁵⁴ Mapa mesta Nitra, ref. 20

rádu. Autorom tohto vzácneho diela bol rádový kňaz František Xaver Seegen. Exteriér kostola je zdobený dvoma plastikami, na západnej strane sa nachádza reliéf znázorňujúci zmŕtvychvstanie Krista. Pred vchodom do kostola je reliéf, ktorý znázorňuje apoštolov Petra a Pavla. Povyše kláštora je dvojposchodová budova z 19. storočia, bohato architektonicky členená a slúži ako dom pre starých kňazov. Vyššie od Kostola sv. Petra a Pavla sa nachádza Pribinovo námestie.⁵⁵ (príloha 9)

Na západnej strane Pribinovho námestia sa nachádza budova Veľkého seminára postavená v neskorobarokovom slohu s klasicistickými prvkami. Mohutnú neoklasicistickú budovu obrátenú mestu môžeme označiť ako jednu z najkrajších stavieb v meste. Pozoruhodnosťou je to, že v jej severnej časti boli k nej pristavené priestory pre diecéznu knižnicu, ktorá bola otvorená v roku 1877 a v ktorej bolo uložených 65 228 zväzkov. Dnes budova slúži pre potreby Kňazského seminára sv. Gorazda a pre návštevníka Nitry nie je voľne dostupná.⁵⁶ (príloha 10)

Severovýchodne od budovy seminára je umiestnená najznámejšia socha v meste Nitra, socha Atlanta, prezývaná aj ako Corgoň. Socha podopiera nárožie poschodia domu, postaveného v rokoch 1818 – 1821 pre kanonikov nitrianskym biskupom Jozefom Kluchom.⁵⁷ (príloha 11)

Na druhej strane námestia, oproti Veľkému semináru, je Malý seminár, neskorobaroková palácová budova s dvoma podlažiami postavená architektom Karolom Mayerom v roku 1884. Dnes slúži príprave a výchove budúcich bohoslovcov, ktorí tu majú svoj internát. Dominantou námestia je bronzová socha kniežat'a Pribinu od nitrianskeho rodáka Tibora Bártfaya. Socha bola odhalená v roku 1989 pri príležitosti spomienky na panovníka, ktorý dal v 9. storočí postaviť prvý kresťanský kostol, čím položil základy kresťanstva. Nad námestím sa nachádza Morový stĺp, ktorý je najväčším barokovým súsoším v Nitre, s monumentálnou kompozíciou, Márie immaculaty z roku 1750 z pieskovca. Autorom tohto diela ktoré sa radí medzi najkrajšie a najcennejšie na Slovensku, je rakúsky sochár Martin Vogerle.⁵⁸ (príloha 12 – 14)

Najvýraznejšou pamiatkou Horného mesta je hrad, ktorý sa vypína na skalnatom masíve vo výške 170 m n. m. Do hradu vedie kamenný most z 18. storočia, ústiaci do mohutnej vstupnej brány. Brána a hradby boli postavené v roku 1673 počas vlády

⁵⁵ Mapa mesta Nitra, ref. 20

⁵⁶ SACR, ref. 19

⁵⁷ SACR, ref. 19

⁵⁸ SACR, ref. 19

Leopolda I., cisára a uhorského kráľa, a Tomáša Pálfiho, nitrianskeho biskupa a kancelára Uhorska. Na nádvorí vľavo sú situované hospodárske budovy.⁵⁹ (príloha 15)

Širokým schodiskom sa dá vystúpiť do katedrály. Dnešnú podobu dostala v dobe pôsobenia biskupa Jána Telegdyho. V rokoch 1619 – 1640 dal zreštaurovať jej hornú časť. Tak isto dal aj postaviť Dolný kostol a vežu katedrály. Hradná katedrála sa skladá z troch chrámových priestorov. Po vstupe do komplexu sa nachádza najmladšia lodná časť Dolný kostol. Stredoveký Horný kostol bol vybudovaný biskupom Michalom po tom, čo existujúci kostol spolu s hradom spustošil Matúš Čák v roku 1311. Najstaršou časťou je malý Románsky kostolík sv. Emeráma z 11. storočia. Na hradnom nádvorí sa nachádza dvojposchodová budova biskupského paláca z rokov 1732 – 1739, ktorá dnes slúži v plnej miere svojmu cieľu, je to sídlo biskupa a kardinála. Tento objekt nie je prístupný širokej verejnosti.⁶⁰ (príloha 16 – 18)

Slovenské poľnohospodárske múzeum v Nitre, expozícia múzeum v prírode.

Slovenské poľnohospodárske múzejníctvo sa začalo formovať v roku 1924 vznikom Zemědělského múzea v Bratislave ako pobočka Československého zemědělského múzea v Prahe. V roku 1954 prestalo fakticky existovať. Obnovilo sa až založením dnešného Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre v roku 1960. Poslaním múzea je dokumentovať vývoj poľnohospodárskeho školstva, vedy a výskumu, práce a duchovného života roľníctva na Slovensku. Zberkový fond predstavuje vyše 30 000 exponátov poľnohospodárskeho náradia, strojov, zoologických, botanických a muzeologických predmetov. Knižnica má vyše štyridsaťtisíc titulov kníh a časopisov so vzťahom k poľnohospodárstvu. Význačným expozíčným celkom múzea je poľnohospodársky skanzen. Jeho výstavba sa začala v roku 1983. Z celkového počtu 114 objektov bolo do roku 1993 postavených 36, a to včelíny, senníky, pálenice, pekáreň, olejárne, čistička osív, mliečnica, vostinársky záboj, valcha, škola, konopná stupa, úzkokol'ajná poľná železnica, mlyny a vinohradnícke budovy. Objekty a technológie v nich sú funkčné a uskutočňujú sa v nich ukážky. Železnica sa využíva na dopravu návštevníkov. V skanzene je prístupná aj osobitná expozícia pečenia chleba, expozícia tradičného poľnohospodárstva a expozícia poľnohospodárskych námetov v starom umení. Ostatné expozície sa obnovujú v nových objektoch. Aktívne služby poskytuje múzeum školám, poľnohospodárskym a spracovateľským podnikom. Od roku 1962 vydáva zborník Agrikultúra.⁶¹

⁵⁹ Mapa mesta Nitra, ref. 20

⁶⁰ SACR, ref. 19

⁶¹ OKÁLI, I. – PODUŠELOVÁ, G. Slovensko, Sprievodca po múzeách a galériách, s. 171 – 173

Múzeum poskytuje rôzne služby pre návštevníkov ako sú lektorské a sprievodcovské služby, predaj suvenírov a propagačného materiálu, možnosť stravovania a občerstvenia v reštauračných zariadeniach vedľa múzea a jazda v parnom vlaku. V rámci Poľnohospodárskej výstavy Agrokomplex ktorá sa každoročne koná v auguste uskutočňuje špeciálne programové podujatia, ktorými sú ukážky rôznych foriem mlátenia obilia, mletia obilia, výroby krúp, lisovania oleja, pálenia liehu a pečenia chleba.⁶²

Jelenecký hrad, Gýmeš. Ruiny hradu Gýmeš sa nachádzajú na juhovýchodnom úpätí pohoria Tribeč, severovýchodne od Nitry a 5 km od obce Jeleneec.

Hrad Gýmeš dal postaviť v polovici 13. storočia Ondrej, syn Ivankov, na rozložitom, dosť vysokom kopci so skalnatými zrázmi. Zvláštnosťou hradného paláca tohto hradu je, že má na oboch pozdĺžnych koncoch po jednej veži – na juhozápade hranolovú a na severovýchode podkovovitú. Horný hrad mal inak na temene brať celkom jednoduchú skladbu, a preto ho v polovici 15. storočia rozšírili. Na východe predĺžili opevnenie a pod ním viedli zalomený vstup do predhradia. V tejto východnej časti postavili ďalšie budovy takisto ako v hornom hrade. Opevňovanie hradu v 16. storočí ho nestihlo natoľko zabezpečiť, aby ho Turci začiatkom 17. storočia nedobyli. Hrad nemali v úmysle držať, preto ho zbúrali a zvyšok hradu potom znovu obnovili, zosilnili opevnením na východnej strane a postavili nové na južnej strane pre delostreleckú obranu. Na hrade sa stavalo ešte v 18. storočí. Palác horného hradu zmenili na kaplnku s kryptou forgáčovskej rodiny. Vstup na hrad premiestnili na juhozápadnú stranu, kde postavili na schod portál. Gýmeš bol obývaný so začiatku 19. storočia a až potom začal postupne pustnúť.⁶³

Dnes je najľahší prístup do hradu zo západnej strany. Ku hornému hradu vedie chodníček cez vypadnuté ozuby v hradbách a po násype rozborených stien. Z viacerých zaklenutých priestorov je najzaujímavejšia hranolová veža so schodišťom, spodné časti palácov pri severnom opevnení a západná časť hradu so starším vstupom a gotickou budovou. Na vonkajších stenách budovy vidieť dodnes gotické okná, jej vnútro je cez výšku pôvodne dvoch podlaží členené pilastrami kaplnky z 18. storočia. Prístup k zrúcaninám hradu Gýmeš je vyznačovaný turistickými chodníkmi z rekreačného strediska a autocampingu pod hradom. Výstup podľa žltých značiek trvá približne hodinu aj pätnásť minút a podľa červených značiek hodinu. Z hradných zrúcanín je výhľad na kraj a obklopuje ju prírodná rezervácia s porastom gaššana jedného.⁶⁴

⁶² ZUSIKOVÁ, I. – SOPOLIGA, M. Slovenské múzeá v prírode.

⁶³ PISOŇ, Š. Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku, s. 146

⁶⁴ IZAKOVIČOVÁ, M. a kol. Slovenské hrady a kaštiele, s. 78

Kostolík sv. Michala Archanjela v Drážovciach. Uprostred vŕšku na plošine je vystavaný kostol sv. Michala Archanjela datovaný do 12. storočia. Historik umenia V. Menzel charakterizuje kostolík tak, že je to typ panského emporového kostola v románskom slohu. Chrám ma murovanú emporu z lomového kameňa a má malú loď s polkruhovou apsidou so štyrmi románskymi okienkami. Na štítovom múre je menšia ihlanovitá veža z kameňa. Vnútorne zariadenia kostolíka pozostáva z dreveného chóru z dosák, jednoducho vymaľovaného, bez sakristie, murovanej obielenej kazateľnice a bez krstiteľnice. Kedysi bol v kostole oltár zasvätený sv. Michalovi Archanjelovi, ktorý bol nahradený v roku 1782 iným oltárom s drevenou menzou. V oltárnom kameni sú pozostatky svätých martýrov Abundantia Placida a ďalších. Celý oltár je vyrezávaný z dreva, uprostred namiesto obrazu sv. Michala je obraz sv. Kataríny. Po stenách ho zdobia dve sošky anjelov, jeden s krivou šablou, druhý s mečom v rukách, miestami sú pozlátené, elegantne zarámované, stolárska a rezbárska práca.⁶⁵ (príloha 19)

5.3 Kultúrny potenciál v okrese Zlaté Moravce

Kaštieľ v Topoľčiankach. Kaštieľ v Topoľčiankach je zložený z objektov našej historickej architektúry, ktoré ani v najstručnejšom prehľade nechýbajú. Pokiaľ ide o klasicistickú architektúru na Slovensku, v každom sa uvádza kaštieľ v Topoľčiankach. Objekt svojou základnou časťou patrí k renesancii, no jeho predná časť patrí k najvýznamnejším stavbám z obdobia prvej polovice 19. storočia. Možno predpokladať, že poloha Topoľčianok a blízkosť Zlatých Moraviec je dostatočne známa a že nemožno stotožňovať s Topoľčanmi v Ponitří a tým menej s Topoľčianskym hradom, dosť vzdialeným od rovnomenného okresného mesta.⁶⁶

Dejiny kaštieľa siahajú do 13. storočia. V priebehu dejín plnil kaštieľ rôzne funkcie, avšak neskôr pri úpravách v roku 1830 nadobudol terajšiu podobu. Na mieste južného krídla renesančnej pevnosti postavili reprezentačnú klasicistickú budovu, ktorá svojim priečelím a usporiadaním priestorov tvorí samostatné, architektonicky výrazné dielo. Poschodová budova s prevýšeným stredným stĺpovým portikom má v strede dispozície kruhový vstupný vestibul, reprezentačné schodište a tanečnú sálu s nástennou maľbou, na okrajoch je jedáleň a knižnica. Klasicistická obnova riešila aj okolie kaštieľa. Rozsiahly anglický park prechádzal postupne do voľnej prírody a lesov. V parku rástlo množstvo

⁶⁵ RAJEC, A. a kol. Drážovce (1113-1996) minulosť a prítomnosť, s. 15

⁶⁶ IZAKOVIČOVÁ, M. a kol., ref. 64, s. 179

cudzokrajných drevín a kvetov, ktoré sa pestovali v priestranom klasicistickom skleníku, stojacom v blízkosti hlavnej budovy. Renesančné jadro kaštieľa je v súčasnosti využívané ako rekreačné stredisko, predné klasicistické krídlo je zariadené ako nábytkové múzeum inštalované v 13 miestnostiach podľa historických vývojových období. Celý kaštieľ i jeho muzeálne priestory sú prístupné po celý rok a v samotnom kaštieli sa možno ubytovať i stravovať.⁶⁷ (príloha 20)

Národný žrebčín Topoľčianky. Národný žrebčín sa nachádza v nádhernej prírode tribečských vrchov. Sídлом žrebčína je rozsiahly park, ktorý je súčasťou slávneho kaštieľa Topoľčianky. Nachádza sa na prvom mieste v šľachtení čistokrvných koní na území Slovenska. Je známy chovom arabských, lipicánskych, huculských a športových teplokrvných koní. Krása a ušľachtilosť tu chovaných koní uspokojí aj najnáročnejšieho návštevníka. Pre záujemcov sú celoročne zabezpečené jazdy v sedle a v koči. Veľkú pozornosť si zasluhujú jesenné jazdecké dni Hubertus.⁶⁸

Počas viac ako 80-ročnej existencie pracovníci, jazdci a kone Národného žrebčína Topoľčianky reprezentovali Slovensko na najvýznamnejších národných a medzinárodných chovateľských a športových podujatiach. Jeho vitríny zdobia najvzácnejšie vavríny a trofeje z týchto podujatí. (príloha 21)

Arborétum Mlyňany. Arborétum Mlyňany sa nachádza na južnom Slovensku na severnom okraji Podunajskej nížiny, v údolí rieky Žitavy, v pahorkovitej oblasti v nadmorskej výške 160 . 208 m nad morom a zároveň leží na úpäť pohoria Pohronského Inovca a Tribeča. Pozemok je členený rôznymi expozíciami, od severnej až po južnú. Z klimatického hľadiska Arborétum patrí do najteplejšej oblasti Slovenska.⁶⁹

Myšlienka a praktické snahy vytvoriť ucelené zbierky rastlín siahajú hlboko do staroveku. Arborétum Mlyňany bolo založené v roku 1892 a pri jeho zrode stáli dvaja odborníci a to zakladateľ a mecenáš dr. Štefan Ambrozy Migazzi a záhradník Jozef Mišák. Od začiatku bolo Arborétum budované s pevnou predstavou a cieľom dokázať životaschopnosť vždy zelených drevín v našich podmienkach a vytvoriť bohatý sortiment ako základ na pozorovanie, selekciu a šľachtenie materiálu, i ako inšpiráciu domácej záhradnej tvorby.⁷⁰ (príloha 22)

⁶⁷ PISOŇ, Š., ref. 63, s. 323 a n.

⁶⁸ BALKO, D. a kol. Nitriansky kraj, región vôd a termálnych prameňov, s. 33

⁶⁹ TOMÁŠKO, I. a kol. Arborétum Mlyňany, s. 10 a n.

⁷⁰ TÁBOR, I. – PAVLAČKA, R. Arborétum Mlyňany, Sprievodca po arboréte, s. 9

5.4 Prírodný a kultúrny potenciál v okrese Levice

Levický hrad, súčasť Tekovského múzea

Tekovské múzeum v Leviciach vzniklo zásluhou vrábeľského poštmajstra Jozefa Nécseyho, ktorý daroval mestu Levice v roku 1927 svoju rozsiahlu zbierku archeologických predmetov z okolia Vrábeľov a Dolného Požitavia, národopisných predmetov zo severnej časti Tekovskej župy a okolia Zvolena, obrazov, rodinného archívu a kníh, o ktorú prejavoval v tom čase eminentný záujem aj Krajinský úrad pre múzea a knižnice v Budapešti. Prvým sídlom múzea bolo druhé poschodie mestského domu, kde prvý správca múzea, profesor učiteľského ústavu v Leviciach Jenő Kriek, v priebehu jedného roka nainštaloval aj prvú expozíciu pod názvom „Nécseyho izba“. V priebehu ďalších rokov sa zbierka mestského múzea postupne rozrastala o dary obyvateľov mesta a širokého okolia, škôl a rôznych inštitúcií. Súčasťou Tekovského múzea v Leviciach sú vysunuté expozície Skalné obydlia Brhlovce a Vodný mlyn Bohunice.⁷¹ (príloha 23)

Brhlovce, skalné obydlia. Obec Brhlovce sú malá dedinka, ktorá je situovaná približne 15 km na východ od Levíc a leží pri potoku Búr. Položené sú v kotline a obklopené miernymi svahmi, ktoré patria k južnému úpätiu Štiavnického pohoria. Brhlovce sú vyhľadávaným a známym miestom domácich a zahraničných turistov kvôli skalným obydliam, ručne vysekávaným na ľahko opracovaných skalách, nachádzajúcich sa v katastri obce.⁷²

Skalné obydlia v Brhlovciach sú jedinečnou pamiatkou ľudovej architektúry na Slovensku a v roku 1983 boli vyhlásené za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. Podobné obydlia sa vyskytujú aj na iných miestach Slovenska, ale nikde sa nezachovali v takom kompaktnom usporiadaní, rozsahu a dobrom stavebno-technickom stave ako v Brhlovciach. Najstaršie písomné zmienky pochádzajú z roku 1742 od slovenského polyhistora Mateja Bela, ktorý ich spomína vo svojom diele *Notitia Hungariae novae historico-geographica*. Boli vyhlbené do svahu orientovaného na juh, čo bolo z klimatického hľadiska najoptimálnejšie. Pri ich vysekávaní sa používali krompáče, klíny, kladivá a na vysekanie jedného skalného obydlia boli potrební dvaja muži a dva týždne práce.⁷³

Príčina vzniku skalných obydlií v Brhlovciach nie je dodnes jednoznačne vysvetlená. Jednou z teórií je, že ako málo zastúpená forma obydlia pre sociálne najslabšiu vrstvu

⁷¹ DANO, J. 80 rokov múzea v Leviciach. 1927-2007, s. 2

⁷² VRECHÍKOVÁ, D. Brhlovce 1245-1995, s. 4

⁷³ VALICOVÁ, M. Konceptia záchrany, obnovy a využitia PRĽA v Brhlovciach.

obyvateľstva. Okrem strechy a vnútorných stien takmer všetky obydlia poskytovali aj lavice a stoly vysekávané z kameňa, takže zariadenia interiéru nebolo spojené s vysokými nákladmi. Ďalšou príčinou mohol byť nedostatok vhodného stavebného dreva v tejto oblasti. Podľa miestnej tradície však skalné obydlia vznikli v období tureckej expanzie v 16. a 17. storočí ako úkryt pred Turkmi. Objekty boli obývané až do 50. – 60. rokov 20. storočia, potom sa využívali ako skladné priestory. Nachádzajú sa na okraji dediny, kde okrem týchto obydli bolo aj početnejšie zoskupenie pivníc, ktoré sa používali najmä na uskladňovanie vína, ale aj iných poľnohospodárskych produktov. Celý proces však mohol byť aj opačný, niektoré obydlia vznikli práve z pivníc ich úpravou na obytné účely.⁷⁴

Väčšina skalných obydli sa nachádza v uličke Šurda, ktorá bola v roku 1983 vyhlásená za prírodnú rezerváciu ľudovej architektúry a v júny 1992 tu sprístupnilo Tekovské múzeum so sídlom v Leviciach stálu expozíciu ľudového bývania. Vznikla v usadlosti č. 142, kde až do roku 1988 žila rodina Ladislava Homoľu. Prezentuje tradičný spôsob bývania Brhlovčanov a pozostáva z niekoľkých častí. Na ľavej strane dvora stojí murovaný domček z kameňa, ktorý je tvorený pitvorom a izbou, pod ktorou sa nachádza maštaľ. Domček pochádza z 80. rokov 19. storočia, pri ktorom sú dva chlieviky pre hydinu. Oproti starému domu sa na druhej strane dvora nachádza novší kamenný murovaný dom, ktorý má na priečelí vročenie 1932. V 50. rokoch 20. storočia bola k pôvodnej izbe a kuchyni pristavaná zadná izba. Zariadenie domu charakterizuje spôsob bývania v druhej tretine minulého storočia. Zadnú časť dvora uzatvára skalná stena s dvoma podlažiami, vysekávanými do tufového masívu. Pôvodne išlo o trojpriestorové obydlie, ktoré pozostávalo z pitvora, izby a komôrky na hornom podlaží. Je to najstaršia časť usadlosti, pochádzajúca z prvej polovice 19. storočia. Pôvodnú veľkosť si zachovala iba komôrka, z izby bola vytvorená vyhliadková lodžia s informačnými panelmi, vedú k nej po ľavej strane pôvodné kamenné a hornej časti nové betónové schody. Na mieste pitvora je dnes malý kvetinový záhon. Na úrovni dvora sú ďalšie tri priestory, ktoré boli vysekané do skaly asi na prelome 19. – 20. storočia. V jednom je inštalovaná dielňa. Uprostred je letná kuchyňa, v ktorej sa dodnes nachádza nábytok používaný poslednými majiteľmi. V tretej miestnosti je komora, ktorá nadväzuje na šopu na konci novšieho domu. K usadlosti patrí aj 10,5 m hlboká rumpálová studňa na koleso. Nachádza sa na dvore pred letnou kuchyňou.⁷⁵ (príloha 24)

Vodný mlyn v Bohuniciach. Mlynská usadlosť bývalého mlynára Pavla Turčana leží pri potoku Sikenica asi 1 km od horného, severného konca dediny v prekrásnom prostredí

⁷⁴ KOLEKTÍV AUTOROV. Hont- tradície ľudovej kultúry.

⁷⁵ HOLBOVÁ, K. Skalné obydlia v Brhlovciach. Pamiatky a múzeá, s. 38-42

Štiavnických vrchov. Je to prakticky osamelá udalosť, i keď v jej blízkosti jestvujú dve malé usadlosti. K mlynskej budove s dvorom patrí nevelký kus záhrady. Pozemok sa mierne zvažuje ku Sikenici, ako aj severným smerom, západne od budovy strmo stúpa. Usadlosť je čiastočne oplotená. Vstup na pozemok pre peších je cez lávku nad Sikenicou, povozom cez potok.⁷⁶

Vysunutá expozícia Tekovského múzea bola verejnosti sprístupnená v roku 1978 po rozsiahlej rekonštrukcii, v prekrásnom prostredí Štiavnických vrchov. Ide o typ vodného mlyna s kolesom na vrchný pohon. Úpravy mlynskej budovy sa vykonali v roku 1911 a 1938, keď bola zavedená elektrina a zmodernizované mlecie zariadenie. Mlyn sa skladá z obytnej a technickej časti, ktoré sú oddelené múrmi a majú samostatné vchody z dvora. Obytná časť pozostáva z izby, kuchyne a komory, ku ktorej prilieha pivnica a je zariadená dobovým nábytkom a inventárom. Technickú časť tvorí mlynica s funkčnými a kompletným mlynskými strojmi a kolesovňou.⁷⁷ (príloha 25)

Vinohradnícka oblasť Čajkov. Obec Čajkov je známa svojimi vinohradmi a produkciou vína. Vinohradníctvu a pestovaniu hrozna sa venuje väčšina obyvateľov, aj keď pre mnohých z nich už nemá táto činnosť existenčný význam. Čajkovské vinohrady sú súčasťou Nitrianskej kráľovskej vínnej cesty.

Každý rok v jarných mesiacoch sa v Čajkove koná Oblastná degustácia vín, ktorú organizuje miestny vinohradnícky spolok v spolupráci s obecným úradom.

Termálne kúpalisko Margita- Ilona. Termálne kúpalisko Margita- Ilona sa nachádza 6 km od mesta Levice v smere na Šahy. Kúpalisko je v prevádzke od začiatku mája do konca septembra. Jeho areál je tvorený štyrmi bazénmi, toboganom dlhým 71 m, športoviskami, reštauráciami a bufetmi. Bazény sú plnené termálnou vodou s teplotou 25 °C, s obsahom minerálnych solí 1 000 mg/l. Ubytovanie je možné v autocampingu v 4-5 lôžkových chatkách a 6- lôžkových bungalovoch s kompletným vybavením. Je tu aj možnosť príchodu s vlastným stanom alebo karavanom. Návštevníkom sú k dispozícii ihriská pre plážový volejbal, streetball, futbal, stolný tenis, ruské kolky, obrie šachy, tenisové kurty, pieskovisko pre deti so šmykl'ávkami, preliezačkami a hojdačkami.⁷⁸

⁷⁶ HANDUŠIN, J. Historicko-technická a etnografická dokumentácia vodného mlyna v Bohuniciach.

⁷⁷ SZÉNÁSI, P. Vodný mlyn Bohunice. Dostupné na internete:

<<http://www.muzeumlevice.sk/index.php?mnu=EXBO&jazyk=SK>>

⁷⁸ BALKO, D. a kol. Wellness a termálne pramene.

5.5 Prírodný potenciál v okrese Nové Zámky

Termálne kúpalisko Štrand v Nových Zámkoch. Štrand E. Tatárka v Nových Zámkoch s kapacitou 3500 návštevníkov ponúka svojim návštevníkom na ploche približne 8 ha pestrú ponuku možností trávenia voľného času. Vstup do areálu je cez drevený most, ktorý sa vybudoval cez mŕtve rameno rieky Nitra. Pre návštevníkov je tu pripravený areál s ôsmimi bazénmi, ktoré sú k dispozícii počas letnej sezóny, ktorá sa začína začiatkom júna a trvá do konca septembra. Areál ponúka aj iné možnosti rekreácie vo voľnom čase podľa záujmu návštevníka na plochách športových a detských ihrísk. Pre milovníkov tenisu ponúkame možnosť využitia cvičnej steny alebo tenisových kurtov. Ďalšími atrakciami sú ping-pongové stoly a areál minigolfu s 18-timi obrazcami ako aj dvojdráhová kolkáreň. Neodmysliteľnou súčasťou sú novovybudované stravovacie zariadenia bufetového typu, sprchy, úschovňa cenných predmetov, úschovňa batožiny nové hygienické zariadenia, šatne, požičovňa športových potrieb.⁷⁹

Termálne kúpalisko Podhájska. Termálne kúpalisko Podhájska sa nachádza 20 km od Nových Zámok severovýchodným smerom. Má celoročnú prevádzku. Bazény sú napĺňané silne mineralizovanou vodou slanej chuti, bohatej na jód s liečebnými účinkami na choroby pohybového ústrojenstva, dýchacích ciest a kožných chorôb. Voda v Podhájskej je prirovnávaná k vode v Mŕtveho mora. V areály kúpaliska sa nachádza množstvo bazénov od liečivých až po rekreačné. Teplota vody v bazénoch je od 26 °C, v sedacom a vírivom bazéne je do 38 °C. V areály na nachádza hotel, chaty s kapacitou 64 lôžok, kemp pre 50 stanových jednotiek a 20 karavanov. V centre chatovej oblasti je altánok pre spoločenské posedenie. Súčasťou kúpaliska je športový a detský areál a výstava drevených sôch.⁸⁰

⁷⁹ Bytový podnik Nové Zámky. 2004 – 2010. Dostupné na internete: <
<http://www.kupaliskonz.sk/sk/strand/info>>

⁸⁰ BALKO, D. a kol., ref. 78

6 ANALÝZA POTENCIÁLU CESTOVNÉHO RUCHU V NITRIANSKOM REGIÓNE CESTOVNÉHO RUCHU

Tabuľka 1 Silné stránky SWOT analýzy cestovného ruchu

Silné stránky

- geografická pestrosť
- nedotknuté prírodné prostredie, bohatá flóra a fauna
- historické pamiatky, široký okruh vybudovaného historického dedičstva
- bohatý kultúrny život, každoročne sa opakujúce tradičné podujatia
- nízke ceny služieb
- v dôsledku koncentrovanosti cestovného ruchu do termálnych kúpalísk, dlhší čas pobytu na jednu osobu
- vysoké zásoby termálnych vôd aj v medzinárodnom porovnaní, sieť termálnych kúpalísk s veľkou kapacitou
- značný dopyt zahraničia, predovšetkým z Českej republiky a Maďarska, po termálnych kúpaliskách regiónu
- vysoký pomer vracajúcich sa turistov
- pomerne veľké množstvo slnečných dní
- existencia organizácií so skúsenosťou v oblasti programovania, prípravy a implementácie rozvojových projektov pôsobiacich v lokalite
- komplexná príťažlivá sila (termálne kúpaliská, príroda, kultúra, historické miesta)
- infraštruktúrny základ pre cestovný ruch
- posilňujúci sa vidiecky turizmus, rozširujúca sa programová ponuka
- priebežný hospodársky rast, stúpajúca životná úroveň obyvateľov
- sieť existujúcich a plánovaných cyklotrás napojených na medzinárodnú cyklotrasu
- existencia špecifických foriem cestovného ruchu (veľtržný, kongresový) v regióne
- vhodné podmienky pre rozvoj turistiky
- vhodné podmienky pre rodinné dovolenky
- vhodné podmienky pre krátkodobú rekreáciu
- existencia vzdelávacích centier pre oblasť cestovného ruchu
- živé ľudové umenie a folklór, kultúrne dedičstvo, sieť kultúrnych zariadení a ponuka kultúrnych podujatí

Tabuľka 2 Slabé stránky SWOT analýzy cestovného ruchu

Slabé stránky

- infraštruktúrne nedostatky
- nedostatok ubytovacích a stravovacích zariadení s výnimkou okresných miest
- nedostatok kvalifikovaných ľudských zdrojov v oblasti CR
- nízka úroveň diverzifikácie a kvality služieb v CR
- zlý technický stav existujúcich rekreačných zariadení, potreba veľkých rekonštrukčných investícií
- sezónnosť cestovného ruchu, využitie existujúcich kapacít je na nízkej úrovni najmä v zimnom období
- absencia siete turistických informačných centier v celkom regióne
- chýbajúca ucelená prezentácia a tvorba produktov, produktových balíkov ako na verejnosti tak aj na výstavách, veľtrhoch, workshoppoch
- necielený marketing regiónu – rozdrobenosť
- nízky objem nákladov vynaložených na propagáciu CR a financovanie marketingových aktivít
- nízky podiel priamych investícií do cestovného ruchu
- nízky záujem obyvateľstva o podnikanie v cestovnom ruchu
- nízka mzda v službách cestovného ruchu
- absencia organizácie zastrešujúcej celý región
- nízka úroveň spolupráce jednotlivých organizácií smerujúca k podpore rozvoja CR
- nedostatok programových balíkov, produktov pre návštevníkov v mimosezónnom období
- nedostatok zábavných centier, nedostatočná ponuka v oblasti voľno časových, predovšetkým športových aktivít
- nevyhovujúca ponuka pre rodiny s malými deťmi
- veľká časť zariadení má len sezónny charakter
- nie je vytvorená jednotná tvár regiónu
- nedostatok bezbariérových turistických zariadení, nedostatok viacjazyčných informačných zdrojov, tabuľ (z časti ani v slovenčine)
- pokles návštevníkov regiónu zo strany slovenských turistov
- nedostatočná ponuka regionálnych destinácií v cestovných kanceláriách
- nedostatočná koordinácia a propagácia aktivít v CR

- orientácia cestovných kancelárií a organizovanie pasívneho zahraničného cestovného ruchu

Tabuľka 3 Príležitosti SWOT analýzy cestovného ruchu

Príležitosti

- možnosti využitia podporných programov EÚ
- lepší prístup na medzinárodné trhy CR prostredníctvom spoločného cezhraničného marketingu, informačného systému so susednými regiónmi
- vytvorenie siete zastrešujúcich organizácií, efektívna informačná sieť podporuje vytvorenie komplexnej ponuky, jednotnú prezentáciu
- posilňujúca sa pozícia liečebného termálneho turizmu, priaznivé medzinárodné tendencie
- stúpajúci dopyt po aktívnom a vidieckom turizme
- prolongácia hlavnej sezóny
- budovanie zariadení a služieb umožňujúcich predĺženie turistického pobytu (bazény, turistika, gastroturizmus, športové možnosti, náučné chodníky a pod.)
- maximálne využitie možností spočívajúcich v danostiach regiónu
- naštartovanie potrebnej komunikácie medzi investormi a samosprávami
- spracovanie štúdie komplexného informačného systému
- vytvorenie priestorového informačného systému
- úzka spolupráca s domácimi a zahraničnými cestovnými kanceláriami a agentúrami
- plánované zavedenie rekreačných šekov
- rastúci záujem o jednodňové a víkendové výlety, wellness pobyty
- zvyšovanie prestíže domáceho turizmu
- rozvoj okresných miest a miest ležiacich na významných dopravných trasách - rozvoj mestského turizmu – poznávacieho a kultúrneho s urbanistickými a architektonickými pamiatkami, kultúrnymi inštitúciami, kultúrno-spoločenskými, vzdelávacími, veľtržnými a ďalšími podujatiami) predovšetkým v okresných miestach
- rozvoj prímestskej rekreácie a obcí, ktoré sa môžu stať strediskom cestovného ruchu
- využitie geotermálnych vôd

- vybudovanie kúpeľného lesoparku s výletným miestom Máriačalád (okolie Podhajskej)
- rozvoj vinárskych lokalít a vínnych ciest
- rozvoj vidieckeho turizmu
- vytvorenie ďalších stredísk CR národného a regionálneho významu
- ďalší rozvoj cyklotrás
- rozvoj pobytov pri vode
- obnova historických budov a priláhlých parkov
- zlepšovanie propagácie cestovného ruchu v regióne
- dobudovanie infraštruktúry cestovného ruchu
- využitie programov obnovy vidieka pre rozvoj cestovného ruchu
- využitie pozitívneho medzinárodného trendu rozvoja vidieka
- prílev zahraničných a solventných turistov

Tabuľka 4 Ohrozenia SWOT analýzy cestovného ruchu

Ohrozenia

- konkurencia slovenských regiónov a zahraničia
- pasivita subjektov
- problémy s vysporiadaním vlastníctva pozemkov
- nestabilita podnikateľského prostredia
- nedostatok investičných zdrojov zo strany samospráv
- investície z verejného sektora a podnikateľské investície sa nekoordinujú
- investície využívajúce len krátkodobé možnosti
- nedostatočná pripravenosť kvalitných rozvojových zámerov do štádia relevantnej projektovej prípravy
- rast cien služieb
- rastúca medzinárodná konkurencia na trhu medzinárodného cestovného ruchu
- rastúca intenzita cestovania do zahraničia
- ponuka neregistrovaných a neštandardných ubytovacích služieb
- výsledkom hospodárskych a finančných rozhodnutí sa mení pomer zahraničných turistov

- v prípade nízkeho dopytu a sezónneho charakteru odvetvia, nezabezpečí stabilné tržby pre poskytovateľov služieb
- globalizácia regiónu, obce strácajú vidiecky charakter využiteľný pre vidiecky CR
- nesprávny postoj obyvateľov obcí k cestovnému ruchu
- migrácia mladých ľudí do väčších miest a zahraničia
- stagnácia rozvoja územia regiónu
- úpadok ľudovej architektúry a tradícií
- stagnácia malého a stredného podnikania v cestovnom ruchu
- stagnácia životnej úrovne obyvateľstva
- nedostatok príležitostí pre regeneráciu duševných a telesných síl obyvateľov
- vysoká nezamestnanosť
- prevažujúci podiel zahraničných návštevníkov iba z dvoch krajín (ČR, Maďarsko)
- postupné zvyšovanie výdavkov na dovolenku
- nízka cestovná aktivita obyvateľov Slovenska, najmä dôchodcov
- nízky rozvoj cestovného ruchu

Uvedenú analýzu sme vykonali metódou SWOT analýza. Určili sme silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia potenciálu ako aj už existujúceho cestovného ruchu v Nitrianskom regióne cestovného ruchu.

Pri analýze predpokladov sme určili silné stránky a možnosti ich využitia.

Jednou z najsilnejších stránok Nitrianskeho regiónu je aj s Európskym meradlom bohaté prírodné prostredie. Na území kraja nebol vyhlásený žiaden národný park, ale čiastočne sem zasahujú tri chránené krajinné oblasti, a to Dunajské luhy, Ponitrie a Štiavnické vrchy. Tento potenciál je využiteľný v rámci ekoturizmu, ktorý má minimálny negatívny vplyv na prírodu a krajinu. K vytvoreniu turizmu, ktorý má svoje základy na prírodných a kultúrno-historických hodnotách, existujú predpoklady a danosti. Najdôležitejšie úlohy môžu byť nasledovné: rekonštrukcia tradičných spôsobov využitia územia; racionalizácia turistickej siete ciest kraja, renovácia a oprava ciest, vytvorenie turistického informačného systému; rozšírenie ponuky a podpora vzniku podrobnej infraštruktúry v oblastiach cykloturistiky, jazdenia na koni, vínného

a gastroturizmu, rybárstva a poľovníctva; vybudovanie náučných chodníkov, rekonštrukcia existujúcich; vytvorenie siete horských a lesných oddychových miest; rozvoj škôl v prírode, rozvoj mládežníckeho turizmu; vytvoriť podmienky pre extrémne športy.

Región disponuje bohatou minulosťou a je bohatý na vecné odkazy tohto dedičstva. Na jeho území je veľké množstvo kaštieľov, kúrií, hradov, zrúcanín. K udržaniu ich vyhovujúceho stavu je potrebná permanentná starostlivosť. Vidiek je bohatý na pôvodnú rustikálnu architektúru zachovávanú v skanzenoch ľudového bývania. Do dnešných dní sú využívané vínne pivnice. O tieto pamiatky sa starajú obce samostatne, ich využiteľnosť je najmä v segmente vidieckeho turizmu. V sídlach s najzachovalejším historickým urbanisticko-architektonickým fondom boli vyhlásené pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny.

Nitriansky región cestovného ruchu má bohatú programovú ponuku a pestré kultúrne podujatia vďaka vnútroregionálnej rozmanitosti a skladne obyvateľstva. Každoročne sa opakujúce podujatia sa stávajú po určitom čase tradičnými ponukovými elementmi a aj so slabším marketingom priťahujú návštevníkov. Napriek tomu v regióne nemôžeme hovoriť o organizovanom turizme v rámci návštevy týchto podujatí, nakoľko kvôli jednotlivým programom prichádzajú návštevníci zo vzdialenejších miest len zriedka. K tomu, aby sa tieto podujatia mohli stať jedným z nosných segmentov cestovného ruchu, musia byť uskutočnené organizačné a marketingové kroky, ako: dbať nato, aby sa neprekrývali termíny akcií; plánované podujatia musí pravidelne prezentovať tematická programová publikácia a internetová stránka; vytvoriť efektívnejšiu komunikáciu, propagácia podujatí môže byť spojená s inými službami, ako napríklad spojenie ponuky programov a ubytovacích možností; web – stránky, regionálne web – stránky by mohli okrem stále aktuálneho programu informovať aj o ďalších dôležitých službách, ako napríklad ubytovacie možnosti a stravovanie. K oživeniu záujmu by bolo potrebné prezentovať aj predchádzajúce ročníky týchto podujatí (obrázky, spomienky); treba sa usilovať o to, aby spolupráca medzi jednotlivými kultúrnymi inštitúciami bola pravidelná a stala sa samozrejmou.

Významnou prednosťou regiónu je, že v produktovej štruktúre disponuje širokou škálou služieb, ktoré sa vzájomne dopĺňajú. Zladenie týchto ponukových elementov a vloženie do jednotného propagačného materiálu, vytvorenie programových balíkov môže byť výrazným faktorom rozvoja pre cestovný ruch. V regióne sa objaví fenomén globálnej ponuky, ktorý vznikne ľubovoľným spájaním vzájomne sa dopĺňajúcich

prvkov, ako: tematické kúpaliská, wellness; pobyt pri vode, vodné športy; turistika, výlety, možnosti pobytu v prírode; historické pamiatky, kultúrne dedičstvo; kultúrne programy, podujatia; gastronómia a vínna kultúra; vidiecky a agroturizmus.

V regióne je relatívny dostatok ubytovacích zariadení. V rôznych kategóriách existuje široká ponuka ubytovania, ale koncentruje sa nerovnomerne najmä priamo v strediskách cestovného ruchu.

Určili sme slabé stránky a možnosti ich eliminácie.

Dominantnou slabou stránkou regiónu je, že nedisponuje jednotným vzhlľadom. Výsledkom toho je, že jednotlivé produktové komponenty sa objavujú na trhu produktov chaoticky, nezávisle od seba a návštevník nedokáže v ponuke identifikovať región. Neexistencia jednotnej tváre oslabuje konkurencieschopnosť regiónu a prezentáciu na trhu v segmente. Vytvorenie jednotného vzhlľadu je základnou úlohou pri plánovaní efektívneho marketingu a dominuje nad všetkými rozvojovými prioritami. Web – stránka, propagačná tlač, informačné materiály, podujatia, prezentácia na veľtrhoch sa musia prezentovať spoločným logom, jednotným dizajnom a sloganom. Dôležitou úlohou je prezentácia a navonok smerujúca komunikácia týchto komponentov s cieľom umiestenia do povedomia cieľovej skupiny. Budovanie jednotného vzhlľadu je základným elementom každej ďalšej marketingovej činnosti.

Sezonalita ako taká je výrazným rizikom odvetvia, týka sa najmä hlavnej letnej sezóny, na ktorú výrazne vplýva aktuálne počasie. Je však z hľadiska odvetvia dominantné, nakoľko je spojená so školskými prázdninami a najväčšou migráciou v rámci Európy. Nemá pozitívny dopad z hľadiska zabezpečenia pomernej rovnomernosti príjmov. V súčasnosti len najsilnejšie subjekty dokážu eliminovať jej vplyvy a len malá časť obyvateľstva vytvorí v rámci tohto obdobia taký profil, z ktorého je schopná celoročnej existencie. Na zmiernenie následkov sezonality sú k dispozícii rôzne nástroje. Základnou úlohou je rozšírenie programových možností mimo sezóny, zvýšenie atraktívnosti regiónu. Krátku letnú sezónu môžu kompenzovať možnosti spočívajúce vo vidieckom a ekoturizme, gastroturizme, aktívnom turizme, bohatá ponuka kultúrnych programov, ďalej vytvorenie krytých kúpalísk a wellness centier.

Nedostatočná informačná infraštruktúra znižuje konkurencieschopnosť regiónu. Na území regiónu funguje málo informačných centier a je k dispozícii málo tlačených publikácií, napriek tomu, že tento faktor je dominantný z hľadiska rozhodovania sa cieľovej skupiny. Z výskumov vyplynulo, že informačných centier je minimálne množstvo a to aj v najväčších centrách cestovného ruchu v regióne. Absencia

informačných tabúl' je charakteristická pre celý región aj keď aktéri sú presvedčení o potrebnosti týchto prostriedkov.

Definovali sme najväčšie príležitosti a možnosti ich využitia.

Posilňujúca sa pozícia liečebného a relaxačného kúpeľného turizmu, priaznivé medzinárodné tendencie. Ďalšie posilnenie termálneho a liečebného turizmu, dynamický rast vnútroštátneho a zahraničného dopytu znamená značné možnosti pre región. V spojení s termálnym a liečebným turizmom môžeme spomenúť výhody: relatívne dlhší čas pobytov v tomto odvetví; vyššia úroveň tržieb vzhľadom na využitie rôznych foriem služieb.

Jednou z najväčších možností riešeného územia je posilnenie dopytu po aktívnom trávení času. Počet a návštevnosť tematických parkov, prírodných parkov sa výrazne zvyšuje po celom svete. Danosti regiónu sú priaznivé k vytvoreniu tematického komplexu, ktorá by bola vytvorená jednotnou infraštruktúrou a skladala by sa z návštevných centier a tematických turistických ciest ako vína, cykloturistická alebo prírodno-turistická.

Rozvoj vidieckeho turizmu, stúpajúca popularita tohto typu bola ovplyvnená trendmi posledného desaťročia. Táto forma turizmu je prezentovaná činnosťou, v rámci ktorej návštevník spoznáva čisté prírodné prostredie, vidiecke tradície a gastronómiu ďaleko od rušivých vplyvov aglomerácie. Môže sa zapojiť do poľnohospodárskych prác alebo do prác okolo domu, stáva sa v čase dovolenky súčasťou rodiny. V prípade vidieckeho turizmu návštevníci nevyhľadávajú len vidiek, ale aj ľudské vzťahy. Vidiecky turizmus je v takejto forme komplexným produktom, funguje ako programový balík – okrem ubytovania je jeho súčasťou aj prírodné dedičstvo, ticho, pokoj, dobrý vzduch, kultúra vidieka a životný štýl. Cieľovou skupinou zvyknú bývať rodiny s deťmi. Tento turizmus musí byť pripravený na návštevníkov, ktorí plánujú kratšie pobyty a majú záujem o špeciálne možnosti trávenia času. Vidiecky turizmus sa orientuje najmä na vnútroštátny dopyt a charakterizuje ho silná sezonalita.

Najväčšie ohrozenia Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu sú neuskutočnenie potrebných investícií, nekoordinovanosť verejných a podnikateľských investícií a rastúca konkurencia.

ZÁVER

Pre Slovenskú republiku je mimoriadne významný fakt, že podstatná časť svetového cestovného ruchu sa uskutočňuje práve v Európe. Vzhľadom na začlenenie sa do radov Európy je nevyhnutné, aby sa Slovensko sústredilo na rozvíjanie tohto významného odvetvia. Z dôvodu rozmanitosti našej krajiny bolo územie rozdelené Dokumentom ministerstva hospodárstva z roku 2005, Regionalizácia cestovného ruchu v SR, na 21 regiónov cestovného ruchu. Aby sme mohli konkurovať ostatným štátom Európy v oblasti cestovného ruchu, musíme zabezpečiť rozvoj každého regiónu.

V práci sme sa zaoberali prírodným a kultúrnym potenciálom Nitrianskeho regiónu cestovného ruchu. Aktívne využitie potenciálu cestovného ruchu a priaznivé prognózy jeho ďalšieho rozvoja vytvárajú reálnu šancu presadiť sa nielen na domácom, ale i na medzinárodnom trhu cestovného ruchu. Význam a rozvoj cestovného ruchu zvyšuje jeho vhodná poloha v rámci územia štátu, geografická pestrosť, nedotknuteľné prírodné prostredie, bohatá história, hodnotná kultúra, historické pamiatky a široký okruh vybudovaného historického dedičstva.

Hlavným cieľom práce bolo vybrať, charakterizovať a zhodnotiť prírodný a kultúrny potenciál v Nitrianskom regióne cestovného ruchu. Prostredníctvom čiastkových cieľov sme určili lokalizačné predpoklady regiónu a podľa toho sme mohli vykonať SWOT analýzu, ktorá nám pomohla objektívne zhodnotiť stav cestovného ruchu v regióne, určiť príležitosti na rozvoj a ohrozenia, ktoré treba napraviť aby bol región konkurencieschopný v rámci celej Európy.

Nitriansky región cestovného ruchu skladajúci sa z okresov Nitra, Zlaté Moravce, západnej časti okresu Levice a severnej časti okresu Nové Zámky disponuje výnimočným kultúrno-historickým potenciálom európskeho významu, výnimočnými termálnymi zdrojmi ako aj výnimočným druhovo rozmanitým prírodným potenciálom s možnosťou celoročného využitia. To ho predurčuje stať sa celoslovenským centrom cestovného ruchu so zameraním na kultúrno-historický vývoj mesta Nitra, nadregionálnym centrom cestovného ruchu so zameraním na rozvoj kúpeľníctva a centrom cestovného ruchu so zameraním na využitie a rozvoj cyklotrás, využitie a rozvoj prímestskej rekreácie, ako aj ďalšie formy cestovného ruchu. Spolu s nízkymi nákladmi na pracovné sily je tu pozoruhodný potenciál na rozvoj podnikania

v terciárnom sektore rozvoja služieb, čo vytvára objektívne predpoklady na to, aby sa Nitriansky región stal vyhľadávaným celoslovenským centrom cestovného ruchu.

Na dosiahnutie tejto vízie Nitriansky región potrebuje budovanie a rekonštrukciu infraštruktúry cestovného ruchu, rozvoj kvalifikovaných ľudských zdrojov, orientovaných najmä na sektor služieb, kúpeľníctva a cestovného ruchu, rozvoj nových foriem cestovného ruchu, rekonštrukcie kultúrno-historických pamiatok a obnovenie tradícií územia a v neposlednom rade vytvorenie podmienok pre vstup slovenských a zahraničných investorov do cestovného ruchu a pre ďalší rozvoj malých a stredných podnikateľov v tomto odvetví hospodárstva.

Zo všetkých uvedených skutočností sme dospeli k pozitívnym záverom, že Nitriansky región má veľký potenciál pre cestovný ruch, ktorý keď dokáže využiť môže sa stať celoslovenským, dokonca aj celoeurópskym vyhľadávaným centrom cestovného ruchu.

LITERATÚRA A PRAMENE

BALKO, D. a kol. *Nitriansky kraj, región vôd a termálnych prameňov*. Nitra: Regionálne združenie Váh – Duna j- Ipeľ, 2001. 42 s.

BALKO, D. a kol. *Wellness a termálne pramene*. Nitra: Agentúra EPS, 2007.

BOJDOVÁ, D. a kol. *Nitra 2009 Informácie pre turistov*. Nitra: Mesto Nitra – Mestský úrad v Nitre, 2008.

BOROVSKÝ, J. a kol. *Cestovný ruch. Trendy a perspektívy*. Bratislava: Iura Edition, 2008. 280 s. ISBN 978-80-8078-215-3.

Bytový podnik Nové Zámky. 2004 - 2010. *Termálne kúpalisko Štrand v Nových Zámkoch*. Dostupne na internete: < <http://www.kupaliskonz.sk/sk/strand/info>>

DANO, J. *80 rokov múzea v Leviciach*. 1927-2007. Levice: LVT, 2007. 31 s.

GUČÍK, M. a kol. *Cestovný ruch, hotelierstvo, pohostinstvo*. Bratislava: SPN, 2006. 216 s. ISBN 80-10-00360-3.

HANDUŠIN, J. *Historicko-technická a etnografická dokumentácia vodného mlyna v Bohuniciach*. Okres Levice, 1977.

HOLBOVÁ, K. *Skalné obydlia v Brhlovciach*. Pamiatky a múzeá. 2002.

HORNER, S., SWARBROOKE, J. *Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času*. Praha : Grada Publishing, 2003. 486 s. ISBN 80-247-0202-9.

IŠTOK, R. a kol. *Geografia verejnej správy*. Prešov: Prešovská univerzita, 1999. 158 s. ISBN 80-88885-65-5.

IZAKOVIČOVÁ, M. a kol. *Slovenské hrady a kaštiele*. Bratislava: Šport, 1969. 93 s.

KOLEKTÍV AUTOROV. *Hont- tradície ľudovej kultúry*. Banská Bystrica, 1988.

KOREC, P. a kol. *Kraje a okresy Slovenska*. Nové administratívne členenie, Bratislava, 1997. 392 s. ISBN 80-85401-58-4.

LACIKA, J. *Nitra a okolie – Poznávame Slovensko*. Nitra: Dajama. 2003. 143 s. ISBN 80-88975-53-0.

Mapa mesta Nitra, Bratislava: MAPA Slovakia Bratislava, 1999. ISBN 80-88716-59-4.

MICHALOVÁ, V. a kol. *Služby a cestovný ruch*. Bratislava: Sprint, 2001. 523 s. ISBN 80-888848-78-4.

OKÁLI, I. – PODUŠELOVÁ, G. *Slovensko, Sprievodca po múzeách a galériách*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1994. 269 s. ISBN 80-85753-12-X.

PISOŇ, Š. *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Matrin: Osveta, 1973. 500 s.

- RAJEC, A. a kol. *Drážovce (1113-1996) minulosť a prítomnosť*. Nitra, 1996. 101 s. ISBN 80-967357-2-1.
- ROSINOVÁ, H. a kol. *Náučný chodník Zoborské vrchy, Stručný sprievodca*. Nitra: SAZAN Ponitrie, 2005.
- SZÉNÁSI, P. *Vodný mlyn Bohunice*. Dostupné na internete: <<http://www.muzeumlevice.sk/index.php?mnu=EXBO&jazyk=SK>>
- Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Nitriansky samosprávny kraj, Región VKÚ, 2006, mapa.
- SNIŠČÁK, V. a kol. *Služby a cestovný ruch*. Bratislava: Ekonóm, 1997. 309 s. - ISBN 80-225-0873-X.
- TÁBOR, I. – PAVLAČKA, R. *Arborétum Mlyňany, Sprievodca po arboréte*. Bratislava: Veda, 1992. 69 s. - ISBN 80-224-0391-1.
- TOMÁŠKO, I. a kol. *Arborétum Mlyňany*. Bratislava: Veda Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1992. 119 s.
- VALICOVÁ, M. *Koncepcia záchrany, obnovy a využitia PRLA v Brhlovciach*. Bratislava, 1984.
- VRECHÍKOVÁ, D. *Brhlovce 1245-1995*. Nitra: Vysoká škola poľnohospodárska, 1995.
- ZUSIKOVÁ, I. – SOPOLIGA, M. *Slovenské múzeá v prírode*. DrSc, 2001. 79 s. ISBN 80-968551-0-7.